

रोशी गान

डाँडाकाँडा हरियाली, लेक बैसी गाउँ
हामीलाई प्यारो लाग्छ, रोशी हाम्रो ठाउँ

महाभारत शृङ्खलामा, ताराखसे लेक
भूमिचुली घ्याडडाँडा तीनधारे भेग
कटुन्जे र मास्ती भिमसेन डम्फुपार्क राम्रो
सुन्दरताले भरिपूर्ण गौरव हो हाम्रो

फरक जाति भाषा धर्म कला थरी थरी
हाम्रो रोशी हामीलाई लाग्छ, सर्वोपरी

गोदावरी वनपाखामा निलाम्बरी फुलछन्
पसिना र पौरखले रोशी हाम्रो भुल्छन्
हाम्रो आफ्नै संस्कृति छन् कला पहिचान
सिर्जनाले बढाउँछौं, रोशीको यो शान

डाँडाकाँडा हरियाली, लेक बैसी गाउँ
हामीलाई प्यारो लाग्छ, रोशी हाम्रो ठाउँ

स्थानीय पाठ्यपुस्तक कक्षा ७

हाम्रो रोशी

स्थानीय पाठ्यपुस्तक

कक्षा ७

रोशी गाउँपालिका
कटुन्जे, काभ्रेपलान्चोक

मेरो रोशी

स्थानीय पाठ्यपुस्तक

कक्षा ७

लेखन तथा संयोजन
उद्धवप्रसाद प्याकुरेल
गुणराज मोक्तान

लेखन समूह

कुमारी राई	गण ब. लामा
महेन्द्र श्रेष्ठ	यादव दाहाल
राजकुमार रायामाभी	राम कुमार शाही
श्याम सुन्दर कार्की	साधुराम रानामगर
सिर्जना तामाङ	

रोशी गाउँपालिका

कटुन्जे, काभ्रेपलान्चोक

प्रकाशक : रोशी गाउँपालिका
कटुन्जे, काभ्रेपलान्चोक

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

संस्करण : पहिलो

प्रकाशन : २०७८

भाषा सम्पादन : दिवाकर ढुङ्गेल

रूप विन्यास : जयराम कुइँकेल

मुद्रक :

हाम्रो भनाइ

स्थानीय आवश्यकता, स्थानीय विषयवस्तु तथा स्थानीय विज्ञको सहभागितामा पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ को मर्म र भावनानुसार आधारभूत तह कक्षा १-८ स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यन्वयन गरिएको छ । भौगोलिक अवस्थिति, प्राकृतिक विविधता, सांस्कृतिक सम्पदा, जातिगत अवस्था, आर्थिक तथा सामाजिक परिवेशका साथै स्रोत साधनका दृष्टिकोणबाट हेर्दा रोशी गाउँपालिकाको आफ्नै विशेषता रहेको छ । यस पाठ्यपुस्तकमा रोशीको सेरोफेरो, स्थानीय सम्पदा संरक्षण, पर्यटन, कृषि तथा पशुपालन, स्थानीय सिपगत शिक्षा, मूल्य मान्यता, स्वास्थ्य, विपत् व्यवस्थापनका साथै सूचना र प्रविधिलाई समावेश गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमका यी विषय क्षेत्रमा आधारित रही तहगत सक्षमता तथा कक्षागत सिकाइ उपलब्धिहरू विद्यार्थीहरूले सहज ढङ्गबाट प्राप्त गर्न सकून् भन्ने उद्देश्यले स्थानीय विज्ञको सहयोगमा प्रयोग गरी स्थानीय पाठ्यपुस्तक **कक्षा ७** तयार गरिएको छ । यस पाठ्यपुस्तकमा जम्मा १९ ओटा पाठ र सोहीअनुसारका अभ्यास समावेश गरिएका छन् । स्थानीय पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका यी पाठ र अभ्यासले स्थानीय पाठ्यक्रमका विषय क्षेत्र, सिकाइ उपलब्धि समेट्न सकेको छ । पाठहरू बालकविता, बालकथा, प्रबन्ध, संवाद, चिठी जस्ता शैलीमा स्थानीय विषयवस्तु समेटेर विद्यार्थीलाई अध्ययन गर्न आकर्षक बनाइएका छन् । यस्तै, चित्रहरूमा पनि पाठअनुसार स्थानीयता प्राप्त गर्न सकिने छ । प्रयोगात्मक अभ्यासहरू विद्यार्थीको सिकाइलाई सहज हुने गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यसरी हेर्दा यो स्थानीय पाठ्यपुस्तक सिकारु केन्द्रित छ । यसमा विद्यार्थीको रुचि र क्षमतालाई ध्यान दिइएको छ ।

यो स्थानीय पाठ्यपुस्तक निर्माण तथा विकास गर्ने क्रममा स्थानीय विज्ञताको प्रयोग गरिएको छ । यस महत्त्वपूर्ण अभियानमा सहभागी भई सहयोग गर्नुहुने शिक्षक, बुद्धिजीवी, सहयोगी संस्था, विषय विज्ञ, रोशी गाउँपालिका शिक्षा शाखालगायत सम्पूर्णमा रोशी गाउँपालिका परिवार हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछ ।

रोशी गाउँपालिका
कटुन्जे, काभ्रेपलान्चोक

विषयसूची

पाठ	विषय	पृष्ठ संख्या
पाठ १	हाम्रा पूर्वाधार	१
पाठ २	हाम्रो पर्यावरण	८
पाठ ३	हाम्रो कला र सम्पदा	१५
पाठ ४	हाम्रा चाडपर्वहरू	१९
पाठ ५	होम स्टे	३१
पाठ ६	हाम्रा पर्यटक	३५
पाठ ७	जैविक खेती	४१
पाठ ८	भैंसी गोठको वर्णन	४५
पाठ ९	हाम्रो परिकार	५०
पाठ १०	चमेलीको कुखुरा	५५
पाठ ११	हाम्रो रोजगारी	६१
पाठ १२	असल व्यक्तित्व	६४
पाठ १३	सुनको हार	६९
पाठ १४	प्रदूषण	७४
पाठ १५	विपत् जोखिमका अवस्था	७८
पाठ १६	विपत् जोखिमका व्यवस्थापन	८२
पाठ १७	अनलाइनका प्रयोग	८७

भाइबहिनी हो, पूर्वाधार विकास भनेको के होला ? यस विषयमा तपाईंहरूले केही बुझ्नुभएको छ ? छैन भने यसबारेमा छलफल गरौं, है त ?

पूर्वाधारको अर्थ हुन्छ, कुनै योजना वा विकासका काम सञ्चालन गर्नुभन्दा अगाडि आवश्यक आधार तयार गर्नु हो । अर्थात् कुनै पनि कार्यको पहिलो आधार नै पूर्वाधार हो । कुनै पनि विकासका काम गर्नुअगावै विकास गर्न सक्ने आधारहरूको अध्ययन गर्नुपर्दछ । विकासको आवश्यकता हो कि होइन, विकास गर्दा के कति लगानी हुन्छ, के कति फाइदा हुन्छ, पहिले जानकारी लिनुपर्छ । यसो गर्नाले विकासको आधारभूमि तयार हुन्छ । अब हामी रोशी गाउँपालिकाको पूर्वाधार विकास के के रहेछन् अध्ययन गरौं ।

भौगोलिक विकटता र आधारभूत पूर्वाधारसमेत पुग्न नसकेको रोशी गाउँपालिकामा विकासको जग हालसकिएको छ । धेरै चुनौती र समस्या हुँदा हुँदै पनि नयाँ भौतिक संरचना, ऐननियमको निर्माणसँगै स्रोतको उचित व्यवस्था मिलाइएको छ । सीमित स्रोतसाधनमा धेरै विकास गर्नुपर्ने भएकाले गाउँपालिकामा सडक निर्माण कार्य भइरहेको छ । वडा र बस्ती स्तरका सडक, सिँचाइसम्बन्धी पूर्वाधार विकासका कार्यहरू तीव्र गतिमा भइरहेको छ । अन्य सामाजिक विकास, आर्थिक विकास योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रिया अगाडि बढिरहेको छ । गाउँपालिकाबाट अत्यावश्यक ऐन, नियम तथा कार्याविधि निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने काम भइरहेको छ । अल्पकालीन र दीर्घकालीन रणनीतिक योजना निर्माणको तयारीमा छ । जनताको अपेक्षाअनुरूप काम गरिरहेको छ । जुन पूर्वाधार विकासले समृद्ध रोशीको परिकल्पना गरेको छ ।

सङ्घीयताको मर्म र भावना भनेको नै जनताको सेवामा समर्पित हुनु हो । सेवा प्रवाहलाई चुस्त तथा दुरुस्त बनाउन इन्टरनेटको प्रयोगमार्फत गाउँपालिकालाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाइँदै छ । त्यसका लागि वेबसाइट, मोबाइल एप्लिकेसन सुरु भएको छ । सार्वजनिक सञ्चार माध्यम, सामुदायिक रेडियो र पत्रपत्रिकामार्फत गाउँपालिकाबाट भएका निर्णय तथा महत्वपूर्ण सूचनालाई जनतासामु प्रवाह गर्ने काम सुरु भएको छ । सबैभन्दा ठुलो कुरा पारदर्शिता हो । त्यसैले जनताको गुनासो तथा सुझाव लिने प्रणालीको विकास गरेको छ ।

रोशी गाउँपालिकाले शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानीजस्ता क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरेको छ । आर्थिक विकासका लागि कृषि तथा पर्यटनमा दीर्घकालीन महत्त्वका योजनाहरू कार्यान्वयनका चरणमा छन् । महाभारत जङ्गल क्षेत्रलाई पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा रोशी खोला र सुनकोसी नदीलाई जलाधार क्षेत्रका रूपमा विकास गर्दै लैजाने लक्ष्य बनेको छ । सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रमा ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा दलित समुदायको विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्दै साना तथा घरेलु उद्योग खोल्ने कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन भइरहेको छ । रोशी गाउँपालिकाको योजना तथा कार्यक्रम अत्यन्तै प्रभावकारी तथा सन्तुलित बनाउने काम गरेको छ ।

खस्कंदो सरकारी शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउने योजना कार्यान्वयनमा आंशिक सफलता प्राप्त गरेको छ । गाउँपालिकाभित्र रहेका सरकारी र सामुदायिक विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षाका लागि गाउँपालिकाले शिक्षा ऐन तर्जुमा गरिसकेको छ । सबैमा शिक्षाको पहुँच विस्तार गर्दै गाउँपालिकाभित्र विद्यालयको चौतर्फी विकासका काम अगाडि बढाएको छ । सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी भर्नाका लागि आकर्षण गर्ने विभिन्न कार्यक्रम समेत लागु गरेको छ । गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रधान गर्न नयाँ स्वास्थ्य संस्था खोल्ने र भएकालाई व्यवस्थित बनाउँदै दक्ष जनशक्ति र पर्याप्त स्रोतका लागि विभिन्न सरोकार निकाय र सङ्घीय सरकारसँग माग गरेका छ ।

विभिन्न गाउँ तथा बस्तीलाई उत्पादनका आधारमा कृषि उत्पादन पकेट क्षेत्र निर्माण गरेर व्यावसायिक खेती गर्ने कुरामा जोड दिएको छ । त्यसका लागि कार्यक्रम बनाई कामसमेत अगाडि बढाइसकेको छ । पशुपालनमा संलग्न कृषकलाई विभिन्न सिपमूलक तालिम सञ्चालन गरिएको छ । नेपाल सरकारको पशुविमा कार्यक्रमलाई सहजीकरण गरिराखेको छ । गाउँ क्षेत्रमा उत्पादित कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरण गर्न प्रत्येक वडामा कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्र निर्माण गरिएको छ । हाट बजार व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त स्थान खोजी भइरहेको छ ।

भाइबहिनी हो, यी सबै रोशीका पूर्वाधार विकासका योजना हुन् । यी योजनाहरू कति कार्यान्वयन भए कति हुन बाँकी छन् ? यी योजना कार्यान्वयन गर्दा हाम्रो भूमिका के

हुन्छ ? हामीले के कस्ता लाभ लिन सक्छौं ? यस्ताकुरामा तपाईंको चासो हुनुपर्छ ।
खोजिनिती हुनुपर्छ । यसले समृद्ध रोशीको दीर्घकालीन विकासमा सहयोग पुग्दछ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) पूर्वाधार विकास भनेको के हो ?
- (ख) सङ्घीयताको मर्म र भावना भनेको के हो ?
- (ग) रोशी गाउँपालिकाले कुन कुन क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरेको छ ?
- (घ) व्यावसायिक खेती भनेको के हो ?
- (ङ) गाउँक्षेत्रमा उत्पादित कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरण गर्न गाउँपालिकाले के कस्ता काम गरेका छन् ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) कुनै पनि कार्यको.....आधार नै पूर्वाधार हो ।
(ख) रोशी गाउँपालिकामा विकासको.....हालिसकेको छ ।
(ग) सबैभन्दा ठुलो कुरा.....हो ।
(घ) रोशी गाउँपालिकाले प्रत्येक वडामा कृषि उत्पादन.....केन्द्र निर्माण गरिएको छ ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) पूर्वाधार विकासको अर्थ के हो ?
अ) कुनै योजना सुरु गर्नुभन्दा अगाडिको आवश्यक आधार तयार गर्नु
आ) काम सकेपछि प्रतिवेदन तयार गर्नु
इ) योजना सञ्चालन गर्नका लागि बजेट छुट्याउनु
ई) बजेटअनुसारको काम गर्नु
- (ख) भौगोलिक विकटता भनेको के हो ?
अ) बाह्रै महिना मान्छे र गाडी हिँड्न कठिन
आ) बाह्रै महिना मान्छे हिँड्न कठिन
इ) बाह्रै महिना गाडी हिँड्न कठिन
ई) बाह्रै महिना मान्छे र गाडी हिँड्न कठिन
- (ग) स्वयम्भु,बौद्ध र नमोबुद्धको प्रतीक स्वरूप काभ्रेको कुन ठाउँमा गेट निर्माण गरिएको छ ?
अ) काभ्रे र रामेछापको सिमानामा
आ) काभ्रे र सिन्धुलीको सिमानामा
इ) काभ्रे र ललितपुरको सिमानामा
ई) काभ्रे र भक्तपुरको सिमानामा

(घ) रोशी गाउँपालिकामा कति प्रतिशत तामाङ समुदायको बसोबास रहेको छ ?

अ) ६१ प्रतिशत

आ) ६२ प्रतिशत

इ) ६३ प्रतिशत

ई) ६४ प्रतिशत

(ङ) गुणस्तर शिक्षाको लागि रोशी गाउँपालिकाले के गरेको छ ?

अ) विद्यालयसम्म बाटो निर्माण गरेको छ ।

आ) शिक्षा ऐन तर्जुमा गरेको छ ।

इ) विद्यालय भवनमा रङ्ग लगाएको छ ।

ई) विद्यार्थीहरूलाई पोसाक वितरण गरेको छ ।

(च) रोशीको पूर्वाधार विकासका लागि हामीले के गर्नुपर्छ ?

अ) एक अर्काको कुरा काट्नुपर्छ ।

आ) एक अर्कालाई सहयोग गर्नुपर्छ ।

इ) एक अर्काको खुट्टा तान्नुपर्छ ।

ई) एक अर्काको मालसामन बिगार्नुपर्छ ।

४. तपाईंको गाउँ वा नगरको आर्थिक विकास सम्बन्धमा अनुच्छेद लेख्नुहोस् ।

५. तपाईंको गाउँपालिकाले तयार गरेका पूर्वाधार विकास योजनाको बुँदा टिपोट गर्नुहोस् ।

६. तपाईं बस्नुभएको वडाको वडाध्यक्ष वा जान्ने सुन्ने अभिभावकलाई तपाईंको वडाको पूर्वाधार विकास के के छन्, सोधेर प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

७. तपाईंको गाउँ वा नगरको सांस्कृतिक पक्षको वर्णन गर्नुहोस् ।

सुनिल मगर श्री देवी माध्यमिक विद्यालय रोशी ३ शिखरबजारमा कक्षा ७ मा पढ्छन् । उनको घरबाट विद्यालय पुग्न १ घन्टा ३० मिनेट लाग्छ । उनी विद्यालय जाँदा बाटोमा शिक्षक अनिता तामाङसँग उनको भेट हुन्छ ।

सुनिल : नमस्कार मिस, आराम हुनुहुन्छ ?

शिक्षक अनिता : नमस्कार सुनिल, मलाई ठिक छ । अनि तिमिलाई कस्तो छ नि ?

सुनिल : मलाई नि ठिक छ मिस । मेरो मनमा एउटा जिज्ञासा उठेको छ । हजुरसँग सोध्न मन लागेको थियो ।

शिक्षक अनिता : के जिज्ञासा हो सुनिल भन त ।

सुनिल : हाम्रो रोशी गाउँपालिकाको हावापानी कस्तो किसिमको छ ?

शिक्षक अनिता : हाम्रो रोशी गाउँपालिकाको हावापानी ठाउँअनुसार फरक फरक छन् । यहाँ उष्ण मनसुनी हावापानी, न्यानो समशीतोष्ण हावापानी र ठन्डा समशीतोष्ण हावापानी गरी ३ किसिमको हावापानी छन् ।

सुनिल : यो तिन किसिमका हावापानी कसरी छुट्याउन सकिन्छ, र हाम्रो गाउँपालिकाको कुन, कुन ठाउँको हावापानी कस्तो छ, मिस ?

शिक्षक अनिता : समुद्री सतहदेखि १२०० मिटर उचाइसम्मको हावापानीलाई उष्ण मनसुनी हावापानी भनिन्छ । १२०० देखि २१०० मिटर उचाइसम्मको हावापानीलाई न्यानो समशीतोष्ण हावापानी भनिन्छ, भने २१०० देखि ३३५० मिटर उचाइसम्मको हावापानीलाई ठन्डा समशीतोष्ण हावापानी भनिन्छ । हाम्रो गाउँपालिकामा समुद्र सतहदेखि ३५० मिटर उचाइमा रहेको माम्तीबेंस देखि करिब २४०० मिटर उचाइमा रहेको तिनधारे भरना, २८०० मिटर उचाइमा रहेको ताराखसे पोखरी र ३३०० मिटर उचाइमा रहेको

भूमेचुली समेत रहेको छ । त्यसैले हाम्रो गाउँपालिकाको माम्तीदेखि पिप्ले, डालाबेंसी, कालढुङ्गा, मङ्गलटार, नार्के, चारसय बेंसी, लासकोट कटुञ्जेबेंसी, थानसिङ्बेंसी, लुर्पुङ्बेंसी, लेम्बाबेंसी, मन दगाँउ, बगुल्टारबेंसी, सिंहाले, छाप, फेटार शिखरफाँट, फलामेसाँघु, नारायणटार, स्याउरीटार, पटुवाल जस्ता तल्लो भागहरूमा उष्ण मनसुनी हावापानी पाइन्छ भने । यस गाउँभन्दा अग्लो बिच ठिक्कको ठाउँमा रहेका गाउँ वा जमिनमा न्यानो समशीतोष्ण हावापानी पाइन्छ । माथि अग्ला अग्ला डाँडाहरूमा रहेका बस्तीहरू र महाभारत लेक रहेका स्थानहरूमा ठन्डा समशीतोष्ण हावापानी पाइन्छ ।

सुनिल : हाम्रो गाउँपालिकामा रहेका ३ किसिमका हावापानीमा कुन कुन समयमा कुन कुन बालीनाली लगाउन मिल्छ, मिस ?

शिक्षक अनिता : तिमिले ठिक प्रश्न गर्यौं, सुनिल । हाम्रो जस्तो कृषि प्रधान देशमा कस्तो हावापानीमा कुन बालीनाली लगाउँदा राम्रो हुन्छ जानकारी राख्नुपर्छ । हाम्रो गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका करिब ६८ प्रतिशत भू-भाग वन जङ्गल र बुट्यानले ओगटेको छ । त्यसैले कृषि योग्य जमिन कम रहेको छ । हाम्रो पालिकाको होचा भागहरू जहाँ उष्ण मनसुनी हावापानी पाइन्छ त्यहाँ मौसमअनुसार धान, मकै, गहुँ, जौ, फापर, तोरी, आलु, प्याज, लसुन, काउली, बन्दा, गोलभेडा जस्ता अन्नबाली तथा तरकारी बाली लगाउन सकिन्छ भने आँप, कटहर, मेवा, अम्बा, सुन्तला, जुनार, कागती, नासपाती जस्ता फलफुलहरू पनि लगाउन सकिन्छ ।

न्यानो समशीतोष्ण हावापानी भएको बिचको भागमा रहेका बस्तीहरूमा मकै, भटमास, तोरी, सर्सिउँ, केराउ, सागपात आदी लगाउन सकिन्छ । ठन्डा समशीतोष्ण हावापानी भएको पहाडका अग्ला भागहरू र महाभारत लेक रहेकाले त्यहाँ मकै, तोरी, सर्सिउँ, लसुन, लेकाली आलु, काँक्रो, इस्कूस र रायोको सागको उत्पादन गर्न सकिन्छ ।

सुनिल : हाम्रो गाउँपालिकामा कृषि योग्य जमिनचाँहि कति रहेको छ मिस ?

शिक्षक अनिता : यस गाउँपालिकामा रहेको कुल कृषियोग्य जमीन ३८६३ हेक्टर मध्ये ६४७ हेक्टर जमिन सिँचाइ योग्य रहेको छ । यसमध्ये साना ठुला गरी ४० ओटा कुलाहरूबाट १४० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भएको छ ।

सुनिल : आज भोलि जे बालीनाली लगाए पनी राम्रो हुँदैन । जुन बालीनाली लगाए पनि रोग लागेर किसानहरू दुःखित छन्, विषादी नहाली त केही बालीनाली फलाउन सकिन्न किन होला मिस ?

शिक्षक अनिता : तिमिले राम्रो प्रश्न गर्यौं सुनिल, यो सबै जलवायु परिवर्तनले गर्दा भएको हो ।

सुनिल : जलवायु परिवर्तन भनेको के हो मिस ?

शिक्षक अनिता : मानिस, जीवजन्तु, बोट विरुवा र भौगोलिक प्रणालीअनुकूल जलवायु रहने गर्दछ । यसमा असन्तुलन भएमा जलवायु परिवर्तन भएको भन्न सकिन्छ । जस्तै असारमा हुनुपर्ने मनसुनी वर्षा जेठमा नै हुनु वा साउनसम्म नहुनु, मङ्सिरसम्म गर्मी भइरहनु वा वैशाखसम्म जाडो भइरहनु यी जलवायु परिवर्तनका असर हुन् ।

सुनिल : जलवायु परिवर्तनको कारणचाँहिँ के हो मिस ?

शिक्षक अनिता : यो जलवायु परिवर्तनको प्रमुख कारण वायुमण्डलमा कार्बनडाइअक्साइड ग्यासको मात्रा बढ्नु हो । यस ग्यासले पृथ्वीमा हरित गृह प्रभाव बढाइदिन्छ । यसले पृथ्वीको तापक्रम वृद्धि हुन गई हावापानीमा असन्तुलन पैदा हुन्छ ।

सुनिल : हाम्रो क्षेत्रमा कार्बनडाइअक्साइड ग्यासको मात्रा के कारणले बढेको होला मिस ?

शिक्षक अनिता : हाम्रो क्षेत्रमा कार्वनडाइअक्साइड ग्यासको मात्रा बढ्नुमा मोटर गाडीहरूबाट निस्केको धुवाँ, सबै वन जङ्गलहरू डढेलो लाग्नु, क्रसर उद्योगबाट निस्केका धुलो धुवाँबाट, जथाभावी वनजङ्गल फडानी गर्ने जस्ता क्रियाकलाहरूले गर्दा बढेको हो ।

सुनिल : ए, कुरा गर्दागर्दै विद्यालय आइपुगिएछ ! बाँकी रहेका विषयमा पछि कुरा गरौंला है मिस, यति धेरै विषयमा बताइदिनु भएकामा धन्यवाद है मिस !

शिक्षक अनिता : हुन्छ, धन्यवाद सुनिल !

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) हाम्रो रोशी गाउँपालिकाको हावापानी कस्तो किसिमको रहेको छ ?
- (ख) उष्ण मनसुनी हावापानी केलाई भनिन्छ ?
- (ग) ठन्डा समशीतोष्ण हावापानीमा के कस्ता कृषिवालीहरू उत्पादन हुन्छन् ?
- (घ) रोशी गाउँपालिकामा कुल कृषियोग्य जमिन कति हेक्टर छ ?
- (ङ) जलवायु परिवर्तन भनेको के हो ?

२. जोडा मिलाउनुहोस् :

(क) उष्ण समशीतोष्ण हावापानी	ठन्डा समशीतोष्ण
(ख) ठन्डा समशीतोष्ण हावापानी	१२०० मिटर उचाइ
(ग) कृषियोग्य जमिन	ठन्डा समशीतोष्ण हावापानी
(घ) मकै, भटमास, केराउ	२१०० देखि ३५५० मिटर उचाइ
(ङ) सर्सिउँ, इस्कुस, लेकाली आलु	३८६३ हेक्टर

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) जलवायु परिवर्तन हुँदा के हुन्छ ?
- अ) सधैं चिसो हुन्छ । आ) सधैं गर्मी हुन्छ ।
- इ) गर्मी पनि हुँदैन, जाडो पनि हुँदैन ।
- ई) समयभन्दा अगाडि गर्मी वा जाडो हुन्छ ।
- (ख) रोशी गाउँपालिकाको हावापानी कस्तो छ ?
- अ) साह्रै चिसो छ । आ) साह्रै गर्मी छ ।
- इ) न जाडो न गर्मी । ई) ठाउँअनुसार फरक फरक छ ।
- (ग) प्रसिद्ध तीनधारे भरना समुद्र सतहदेखि कति सय मिटर उचाइमा रहेको छ ?
- अ) २३०० मिटर उचाइमा आ) २४०० मिटर उचाइमा
- इ) २५०० मिटर उचाइमा ई) २६०० मिटर उचाइमा

(घ) प्रसिद्ध ताराखसे पोखरी समुद्र सतहदेखि कतिसय मिटर उचाइमा रहेको छ ?

अ) २७०० मिटर उचाइ

आ) २८०० मिटर उचाइ

इ) २९०० मिटर उचाइ

ई) ३००० मिटर उचाइ

(ङ) प्रसिद्ध भूमेचुली डाँडा समुन्द्र सतहदेखि कतिसय मिटर उचाइमा रहेको छ ?

अ) ३१०० मिटर उचाइ

आ) ३२०० मिटर उचाइ

इ) ३३०० मिटर उचाइ

ई) ३४०० मिटर उचाइ

४. पाठ पढेर अभ्यास १ बाहेकका पाँचओटा प्रश्न निर्माण गर्नुहोस् र उत्तर दिनुहोस् ।
५. जलवायु परिवर्तन हुनुका कारणहरू बुँदागत रूपमा लेख्नुहोस् ।
६. तपाईँ बस्नुभएको ठाउँको हावापानी कस्तो खालको हावापानी हो ? शिक्षकसँग छलफल गरेर प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. लेकको हावापानी र बेंसीको हावापानीका कारण के के कुरामा फरक हुन्छ, वर्णन गर्नुहोस् ।

पालिका हाम्रो रोशी छ राम्रो कला र सम्पदा
गौरव लाग्छ, जाँगर जाग्छ संस्कृति सम्भन्दा
भिन्न छन् जाति, भाषा र धर्म, कला यो संस्कृति
पहिचान हाम्रो बचाइराख्न लिनु छ सुनीति

तामाङ क्षेत्री बाह्रमण हायु नेवार पहरी
मगर जाति सबै हौ साथी रोशी यो छहारी
संस्कृति हाम्रो प्रकृति राम्रो सम्पदा छ खानी
साथमा साथ बढाई हात ल्याउँछौं बिहानी

तामाङ सेलो भजन गीत मारुनी नाचौंला
मादल डम्फु टुङ्नाको ताल कम्मर भाचौंला
शिरमा टोपी मयलपोस लगाई हाँसौंला
गुन्यु र चोली पछ्यौरी राम्रो दिलमा टाँसौंला

मन्दिर गुम्बा, मस्जिद, चर्च भरिलो कलाले
रोशीकै गीत गाउँछौं हामी सुरिलो गलाले
लहोछार दसैं तिहार चाड मिलेर मान्दछौं
फरक जाति सबै हौं साथी साइनो जान्दछौं

डाँडा छ महाभारत लेक रोशी छ काखमा
तीनधारे भर्ना लायक हेर्न नमुना लाखमा
घ्याङडाँडा चढी पुगेर गढी हिमाल हेर्नु छ
त्यो भूमेचुली र ताराखसे मुहार फेर्नु छ

लाग्दछ गोदावरीको मेला त्यो बाह्र वर्षमा
प्रकृति देव दर्शन गरी फर्कौंला हर्षमा
त्यो निलाम्बरी फुल्दछ लालीगुराँस वनमा
यो रोशी राम्रो गौरव हाम्रो गर्व छ मनमा

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

(क) रोशीको कला र सम्पदा कस्तो छ ?

(ख) रोशीमा कुन कुन जातिको बसोबास रहेको छ ?

- (ग) तामाङ सेलो कुन जातिले गाउने गीत हो ?
(घ) हामी कुन कुन चाड मिलेर मनाउँछौं ?
(ङ) बाह्र वर्षमा मनाउने मेलाको नाम के हो ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) हाम्रो पालिकाको नाम..... हो ।
(ख) तामाङ सेलोले गाउने गीत हो ।
(ग) बाह्र वर्षमा एक पटक.....मेला लाग्दछ ।
(घ) घ्याङडाँडा पुगेर हेर्दा.....देखिन्छ ।
(ङ) हामीले भूमेचुली र.....को मुहार फेर्नुपर्छ ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) रोशी गाउँपालिकाको संस्कृति सम्झँदा तपाईंलाई कस्तो लाग्छ ?
अ) दिक्क लाग्छ । आ) वाक्क लाग्छ ।
इ) गौरव लाग्छ । ई) उदेक लाग्छ ।
- (ख) डम्फु र टुङ्ना कुन जातिको बाजा हो ?
अ) तामाङ आ) बाहुन इ) मगर ई) हायु
- (ग) मयलपोस भनेको के हो ?
अ) टाउकोमा बाँध्ने फेटा आ) कम्मरमा बाँध्ने कपडा
इ) दौरा सुरुवाल ई) कमिज

(घ) प्रसिद्ध तीनधारे भरना रोशी गाउँपालिकाको कति नम्बर वडामा पर्दछ ?

अ) वडा नम्बर १ मा

आ) वडा नम्बर २ मा

इ) वडा नम्बर ३ मा

ई) वडा नम्बर ४ मा

(ङ) निलाम्बरी फूल कति वर्षमा फुल्छ ?

अ) १० वर्षमा

आ) ११ वर्षमा

इ) १२ वर्षमा

ई) १३ वर्षमा

४. रोशीमा रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरूको सूची तयार गर्नुहोस् ।

५. रोशीमा रहेका प्राकृतिक सम्पदाको वर्णन गर्नुहोस् ।

६. तपाईंको क्षेत्रमा रहेको कुनै एक सांस्कृतिक सम्पदाको अवलोकन गर्नुहोस् र त्यसको अवस्था र विकासका लागि के के गर्नुपर्छ, प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

७. रोशीमा रहेका प्राकृतिक सम्पदा र सांस्कृतिक सम्पदाको विषयमा एक एक अनुच्छेद लेख्नुहोस् ।

रोशी - १२, भगरे, काभ्रे

मिति : २०७८ असार १०

प्यारो साथी नवीन,
सुमधुर सम्भना !

यहाँ मलगायत मेरो परिवारमा आरामै छ । त्यहाँ तिमी र तिम्रो परिवारमा कुशलै रहेको कुरा तिमिले पठाएको चिठीबाट थाहा पाएँ । साथी ! हामी दुईजना भेट नभएको पनि भन्दै दुई वर्ष बितिसकेछ । दुई वर्षअघि हामी सँगसँगै केरावारी मामाघरमा बसेर खेलेको याद झलझली आइरहन्छ । नवीन ! तिमिले आफ्नो गाउँमा वर्षभरि मनाइने चाडपर्वका बारेमा राम्रा अक्षरमा लेखेर पठाएका रहेछौ । तिम्रो गाउँमा मनाइने विभिन्न चाडपर्व र मनाइने तरिका बारेमा पनि बुझ्ने मौका पाएँ । मैले पनि हाम्रो गाउँमा मनाइने चाडपर्वहरूको बारेमा जानेसम्म र आफूभन्दा ठुलासँग सोधखोज गरी लेखेर पठाउने कोसिस गरेको छु ।

साथी नवीन ! म काभ्रेपलान्चोक जिल्ला रोशी गाउँपालिकाको रमणीय स्थल भगरेमा बस्छु । तल कालीखोलाको सुसेली र शिरमा महाभारत शृङ्खलाको काखमा अवस्थित म जन्मेको गाउँमा आज साँच्चै प्रकृतिदेवी छमछम नाचेकी छिन् । अनेक जातजातिको बसोबास रहेको हाम्रो गाउँमा वर्षको कुनै महिना खाली नहुने चाडपर्वहरू छन् ।

मातातीर्थ औँसी : मातातीर्थ औँसी वर्षेनी वैशाख महिनाको कृष्णपक्षको औँसीका दिन पर्दछ । आफूलाई संसार देखाउने आमाको मुख हेर्ने चलनका रूपमा सबै

जातजातिहरूले यो चाड मनाउँछन् । छोराछोरीले जन्म दिने आमालाई मिठा परिकारहरू खुवाएर सम्मान गर्ने गरिन्छ । आमा नहुनेले आमाको तस्बिरमा पूजा गर्ने, श्रद्धा अर्थात् स्मरण गरेर यस पर्व मनाउने गर्दछन् । टाढा रहेका छोराछोरीहरू आफ्नो घरमा आउने र आमाको मुख हेर्ने गर्दछन् ।

उभौली पर्व/बुद्धजयन्ती :

बुद्धजयन्ती हरेक वर्षको वैशाख शुक्ल पक्ष पूर्णिमाका दिन मनाइन्छ । बौद्ध धर्म मान्ने मानिसहरूले विशेष मनाउने यस पर्वमा गौतम बुद्धको पूजा गर्ने, आराधना गर्ने श्रद्धा गर्ने गरिन्छ । रोशीको विभिन्न गुम्बामा मेला लाग्ने यस पर्वमा बौद्ध धर्मालम्बीहरूको विशेष पर्व मानिन्छ ।

रक्षाबन्धन/जनैपूर्णिमा :

जनैपूर्णिमा प्रत्येक वर्ष भदौ पूर्णिमामा मनाइन्छ । विशेष गरेर हिन्दु धर्मालम्बीहरूले आफ्नो संस्कारअनुसार पुरेतहरूबाट जनै लगाउने गर्दछन् । यस पर्वमा आफ्ना दिदीबहिनीहरूबाट रक्षाबन्धन बाँध्ने गरिन्छ । यस दिन रोशीको विभिन्न देवालयहरू जस्तै केरावारीको नारायण मन्दिर, गणेश मन्दिर, आदिमा मेला लाग्दछ ।

तिज :

तिज भाद्र शुक्ल प्रतिपदाका दिन भव्य रूपले मनाइन्छ । यो नेपाली हिन्दु नारीहरूको महान् पर्व हो । यस पर्वमा शिवको पूजा गरिन्छ । तिजमा विवाहित महिलाहरू

माइतीघर जान्छन् । तिजको अघिल्लो दिन दर खाने चलन छ । तिजको दिन आफ्नो सौभाग्य र समृद्धिको कामना गर्दै उपवास बसी नाचगान, भजन कीर्तन गर्ने गर्दछन् । सु-स्वास्थ्य, दीर्घायु, पवित्रता, आपसी मेलमिलाप तथा धार्मिक सहिष्णुता यस पर्वका प्रमुख विशेषताहरू हुन् । यस दिन नजिकैका शिव मन्दिर, गणेश, नारायण मन्दिरमा धुमधामसँग मेला लाग्ने गर्दछ । महादेवको पूजा गर्ने, नाचगान गर्ने, दुःख-सुख बाँड्ने, शुभकामना आदानप्रदान गर्ने गर्दछन् ।

दसैं :

यस पर्व आश्विन शुक्ल प्रतिपदादेखि कोजाग्रत पूर्णिमासम्म पन्ध्र दिनसम्म मनाइन्छ । रावणमाथि रामको विजय भएकाले सोही समयदेखि दसैं पर्वको सुरुआत भएको मानिन्छ । हिन्दु धर्मालम्बीहरूको महान् चाड भएता पनि अन्य धर्मालम्बीहरूले पनि श्रद्धापूर्वक मनाउने गरेको पाइन्छ । दसैंमा नौ दिनसम्म नवदुर्गा भवानीको पूजा आराधना गरिन्छ । विजयादशमीका दिन निधारमा टीका जमराका साथ आशीर्वाद लिने, मिठो परिकारहरू खाने, नाचगान गर्ने, पिड खेल्ने, शुभकामना आदानप्रदान गरिन्छ । यस बेला पारिवारिक भेटघाट र पुनर्मिलन हुने गर्दछ । स्वच्छ सफा मौसम, चारैतिर खुसी र हर्ष देखिने, घरआँगनको सरसफाइ र मर्मत हुने, घरघरमा नयाँ अन्न भित्रिने, सहिष्णुता र आपसी मेलमिलाप यस पर्वका विशेषताहरू हुन् ।

तिहार :

तिहार हिन्दुहरूको दोस्रो महान् चाड हो । विशेष गरेर कात्तिक कृष्ण त्रयोदशी तिथिदेखि शुक्लपक्षको द्वितीया तिथिविचका पाँच दिनसम्म यस पर्व मनाइन्छ । यस

पर्वलाई यमपञ्चक पनि भनिन्छ । यस पर्वमा पाँचै दिनसम्म घरमा भिलिमिली बत्ती बाल्ने गरिन्छ । तिहारमा काग, कुकुर, गोरु, गाई, लक्ष्मी देवीको र भाइको पूजा गरिन्छ । यस पर्वमा दिदीबहिनी र दाजुभाइको भेटघाट, उपहार तथा शुभकामना आदानप्रदान, सयपत्री र मलमली फूलको रङ्गीचङ्गी, मिठा परिकार खाने र देउसी भैलो खेल्ने गरिन्छ ।

म्हःपूजा :

म्हःपूजा नेवारी समुदायको महत्त्वपूर्ण पर्व हो । म्हःपूजा भनेको आत्मपूजा हो । गाउँका सबै मानिसहरूको ऋणमोचन गरिदिएका शङ्कर साख्वाले चलाएको यो पर्व कात्तिक शुक्ल पक्षको प्रतिपदाका दिन धुमधामसँग मनाइन्छ । यसै पर्वको सुरुआतदेखि नै राष्ट्रको मौलिक नेपाल संवत् सुरुआत भएको पाइन्छ । मानवता नै सबैभन्दा ठुलो धर्म हो । समाजसेवा, परोपकारका लागि मानवपूजा गर्नुपर्छ भन्ने मान्यतामा रही यस पर्वमा गरिब तथा दीन दुःखिलाई सेवा गर्ने गरिन्छ ।

सोनाम ल्होछार :

रोशी गाउँपालिकाभिन्न बसोबास गर्ने बौद्ध धर्म मान्ने तामाङ जातिको महान् चाड सोनाम ल्होछार हो । ल्होछारको अर्थ नयाँ वर्ष वा साल परिवर्तन हो । करिब तीन दिनसम्म मनाइने यस चाड उल्लासमय रूपमा हरेक वर्ष मनाइन्छ । यस पर्वमा मानिसहरू भूतप्रेत तथा ग्रहदशा हटाउने विश्वासका साथ बुद्धको पूजाआजा गर्ने गरिन्छ । गुम्बा तथा घरहरूमा बौद्ध ग्रन्थहरूको पाठ गर्ने, आफन्त र

मान्यजनसंग भेटघाट गर्ने, भोजभतेरको आयोजना गर्ने गरिन्छ । पर्वको पहिलो दिन भक्तजनहरू नजिकैको गुम्बामा गई बुद्धको दर्शन एवम् विधिपूर्वक पूजा गर्ने गर्दछन् । ल्होछारको दास्रो दिन शुभकामना साटसाट गर्दै मिष्ठान्न भोजन गरिन्छ । पर्वको तेस्रो दिन गुम्बामा लामाहरूले विशेष पूजाको आयोजना गर्दछन् । गुम्बा, गाउँघर र बस्तीहरू ध्वजापताकाले सजाउनु, घर चोक, र सार्वजनिक स्थलहरूमा सामूहिक नृत्य र गायन हुनु, आपसी मेलमिलाप हुनु यस पर्वको महत्त्वपूर्ण विशेषता हो ।

सरस्वती पूजा :

यो पर्व माघ शुक्ल पक्षको पञ्चमीका दिन मनाइन्छ । यसलाई श्रीपञ्चमी वा वसन्तपञ्चमीका नामले पनि चिनिन्छ । यस पर्वमा विद्याकी देवी सरस्वतीको पूजा गरिन्छ । नजिकैको विद्यालयहरूमा आफ्नो अध्ययनमा रुचि होस् भन्ने हेतुले सरस्वती देवीको मूर्ति वा चित्रमा धूप, दीप, फूलमाला चढाएर पूजाअर्चना गरिन्छ । यस अवसरमा गरिने पूजाले सबैलाई शान्ति, सद्भाव, स्नेह र अहिंसाको स्रोतको रूपमा रहेको विद्याप्रति निष्ठावान् तुल्याउँछ । ती सरस्वतीको आराधनाले जीवन अमृतमय बन्दछ । यस दिन श्री गणेश माविमा सबै गुरुहरूको साथमा हामी सरस्वतीको पूजा गर्दै नाचगान रमाइलो गर्दछौं । साना भाइ बहिनीहरूलाई अक्षर सिकाउने, लेख्न लगाउने कार्य सुरुआत गरिन्छ ।

माघे सङ्क्रान्ति :

माघे सङ्क्रान्ति माघ महिनाको १ गते पर्दछ । यो नेपालीहरूको एउटा ठूलो पर्व हो । हिन्दु समाजमा यसदिन पाठ पूजा र स्नान गर्ने, घर आँगन सफा राख्ने, देवी देवताको पूजाआजा गर्ने चलन रहेको छ । यस पर्वमा तिलको लड्डु, घिउ चाकु र चामलको खिचडी, तरुलका साथै फापरको परिकार बनाएर खाने गरिन्छ । माघे सङ्क्रान्तिमा विभिन्न ठाउँमा मेला लाग्दछ । आपसमा नाचगान गर्ने, दाहोरी गीत गाउने गरिन्छ । विशेष गरी देवीको पूजा गरी आफन्तहरूलाई घरमा डाकी प्रसाद बाँड्ने चलन रहेको छ । यसरी यो पर्व रोशीको महत्वपूर्ण धार्मिक देवालय हर्कपुरको देवीस्थान, भूमेस्थानमा पूजा गरिन्छ । यस पर्व सांस्कृतिक एकताको उत्सवसमेत बन्न पुगेको छ ।

श्रीस्वस्थानी व्रत :

यो पर्व हरेक वर्ष पौष शुक्ल पूर्णिमादेखि माघ शुक्ल पूर्णिमासम्म मनाइन्छ । हिन्दु धर्म मान्ने भक्तजनहरूले एक महिनासम्म मनाउने यस चाडमा पवित्रताको ख्याल गरी शिव महादेवको पूजा आराधना गरी मनाइन्छ । यस पर्वमा श्रीस्वस्थानीको व्रतकथा सुन्ने र एक महिनासम्म नियमित एकछाक खाना खाएर व्रत बस्ने गरिन्छ ।

रोशीको गुप्तेश्वर, जोगेश्वर, केरावारीको नारायण मन्दिर, ठाडेको गणेश मन्दिरमा विशेष गरी भक्तजनहरू दैनिक एक महिनासम्म पूजा गर्ने गर्दछन् । आफ्नो र परिवारको सुस्वास्थ्य र दीर्घायुको कामना गरी यो पर्व मनाइन्छ ।

होली/फागु पूर्णिमा :

फागु पूर्णिमा सबै रोशीवासीहरूको महान् चाड हो । यो पर्व फागुन पूर्णिमाको दिन मनाइन्छ । यस पर्वका दिन विभिन्न थरिका रड एक आपसमा लगाएर खुसीयालीका साथ मनाइन्छ । छरछिमेकमा सानादेखि ठुलासम्म मिठा परिकार बनाई साथीभाइ मिलेर खाने, नाच्ने गाउने र शुभकामना आदानप्रदान गरी रमाइलो गरेर मनाइन्छ । यसलाइ रङ्गीचङ्गीको पर्व भनेर पनि चिनिन्छ ।

साथी ! हाम्रो गाउँमा मनाइने यी चाडपर्वहरूका बारेमा मैले जानेसम्म लेखेको छु । विभिन्न धर्म संस्कारअनुसार हाम्रा गाउँमा यी चाडहरू मिलेर मनाइने गरिन्छ । हामी जुन जाति र धर्म माने तापनि सबै चाडपर्वमा एकआपसमा सहिष्णुताका साथ मान्ने गर्दछौं । धनी, गरिब, जात, धर्मका आधारमा कसैले कसैको डाहा गर्दैन ।

रिस गर्दैन । मिलेर पर्व मान्नु, सहयोग गर्नु, शुभकामना आदानप्रदान गर्नु, समाजमा विकृतिहरूलाई भिन्न नदिनु यस पर्वको प्रमुख विशेषता हो । साथी ! चिठी धेरै लामो भएजस्तो छ । बाँकी छुटेका कुराहरू अर्को भेटमा आदानप्रदान गरौंला । यति भन्दै अहिलेलाई कलम बन्द गर्न चाहन्छु ।

तिम्रो उही

विपिन मगर

रोशी -१२, काभ्रे

प्रेषक

नाम : विपिन मगर

प्रदेश : बागमती

जिल्ला : काभ्रेपलान्चोक

गाउँपालिका : रोशी - १२,
भगरे

प्रापक

नाम : नवीन भुजेल

प्रदेश : बागमती

जिल्ला : काभ्रेपलान्चोक

गाउँपालिका : रोशी - १२,
केरावारी

टिकट

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) यो चिठी कसले कसलाई लेखेको हो ?
- (ख) चिठीमा केको बारेमा वर्णन गरिएको छ ?
- (ग) चिठीमा कुन कुन चाडपर्वको बारेमा वर्णन गरिएको छ ?
- (घ) उभौली पर्व कुन जातिले मनाउने पर्व हो ?
- (ङ) चिठी पठाउने व्यक्तिको ठेगाना कहाँ हो ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) मातातीर्थ औंसी वैशाख महिनाको.....पक्षमा पर्दछ ।
- (ख) बुद्धजयन्तीधर्म मान्नेहरूले मनाउने मुख्य पर्व हो ।
- (ग) जनैपूर्णिमा प्रत्येक वर्षको.....पूर्णिमामा मनाइन्छ ।
- (घ) नेपाली.....नारीहरूको महान पर्व तिज हो ।
- (ङ) म्हः पूजा.....समुदायको महत्त्वपूर्ण पर्व हो ।

३. जोडा मिलाउनुहोस् :

(क) मातातीर्थ औंसी	क) तामाङ
(ख) उभौली	ख) नेवार
(ग) तिज	ग) वैशाख कृष्णपक्ष
(घ) म्हः पूजा	घ) राई/लिम्बु
(ङ) सोनाम ल्होछार	ङ) नेपाली हिन्दु महिला

४. हाम्रा चाडपर्व सांस्कृतिक सम्पदा हुन् भनी पुष्टि गर्नुहोस् ।
५. रोशीमा विभिन्न जातजातिले मनाउने चाडपर्वहरूको सूची तयार गर्नुहोस् ।
६. कुनै एउटा चाडपर्व मनाएको सुरुदेखि अन्तिमसम्म अवलोकन गर्नुहोस् र प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. आफ्नो क्षेत्रमा रहेका सांस्कृतिक सम्पदाको अध्ययन अवलोकन गर्नुहोस् र तुलनात्मक विश्लेषण गर्नुहोस् ।

भाइबहिनी हो, होम स्टे भनेको के होला ? तपाईंहरूले पक्कै जानकारी लिनुभएको होला । हामी अब होम स्टेका विषयमा छलफल गर्छौं ।

होम स्टे एउटा पर्यटनसम्बन्धी कार्यक्रम हो । पर्यटकहरूलाई घरमा नै सशुल्क खान बस्नको सुविधा मिलाउनु नै होम स्टे हो । स्थायी घरबास भएको कुनै व्यक्ति अर्को स्थानमा अस्थायी रूपमा भ्रमण गरी कम्तीमा २४ घन्टा समय बिताउँछन् । त्यहाँको आवास, खाना आदि सेवा उपभोग गर्छन् । प्राकृतिक सौन्दर्य, स्वच्छ र शान्त वातावरण, डाँडाकाँडा, भिरपाखा, हरियाली वनजङ्गल, खोलानाला, तालतलैया, भरना, छाँगा अवलोकन गर्छन् । अन्य भौगोलिक, जैविक एवं सांस्कृतिक विविधता र ग्रामीण बस्तीमा रमाउँछ । ती पर्यटकहरूलाई घरमै राखेर हँसिलो मुहारले स्वागत सत्कार एवं सेवा पुऱ्याउने काम होम स्टेमा हुन्छ । पर्यटकहरूले होम स्टेमा बस्दा त्यहाँको दिनचर्या, कला संस्कृतिको अनुभव गर्छन् । घरधनी र पाहुनाबिच एक आपसका ज्ञान अनुभव, विचार साटासाट हुन्छ । उपयुक्त प्रविधिको आदन प्रदानलगायत एक अर्काका सम्बन्धलाई सुदृढ र प्रगाढ बनाउने काम हुन्छ ।

रोशीभिन्न होम स्टे सुविधा उपलब्ध गराउने गाउँ धेरै छन् । होम स्टेमा पारिवारिक वातावरणमा ग्रामीण जीवनशैलीको सुवास पाइन्छ । आत्मीयता, मिठो खाना र सस्तो मूल्यका कारण होम स्टेमा पर्यटकको आकर्षण बढ्छ । रोशी कला र संस्कृतिले भरिपूर्ण स्थान हो । यहाँका विभिन्न जात जातिका कला र संस्कृतिलाई उजागर गर्दै पर्यटक आकर्षण गर्ने सम्भावना छ । यसै गरी यहाँ जैविक कृषि उत्पादन गर्न सकिन्छ । पर्यटकलाई जैविक खाना खुवाएर रोशीकै जीवनशैलीमा रमाउने बनाउन सकिन्छ ।

रोशी विभिन्न कला-संस्कृति, धर्म परम्परा, रीतिरिवाज मान्ने मानिहरूको बसोबास रहेको ठाउँ हो । रोशी गाउँपालिका हुँदै बग्ने रोशीखोलाको नामबाट गाउँपालिकाको नामकरण गरिएको हो । फुल्चोकीबाट निस्किएको मुहानबाट सुरु भएको रोशीको डाँफेखोला, मिकुखोला, चारखोला र पुण्यमाता सहायक खोला हुन् । यहाँ रामायण कालमा सीताको पवित्रपाइला परेको चिह्न अङ्कित ढुङ्गा छ । महाभारतको लडाइँमा सेनाहरू चढी आएका हात्तीलाई पानी खुवाउने र आहल राख्ने हात्तीआल, कुनै कालखण्डमा पुच्छ्रेतारा खसेर डाँडाको टुप्पोमा बनेको पानीपोखरी छ । बाह्र वर्षमा मात्र फुल्ने अनौठो जातको निलाम्बरी फूल यही ठाउँमा पाइन्छ । यो फूल फुलेको वर्ष मात्र निस्कने प्राकृतिक धारा यहाँका विशेषताहरू हुन् । यी यस्ता अनेकौँ मिथक र यथार्थले बनेको गाउँपालिका हो, रोशी । यहाँ होम स्टे सञ्चालन गरी पर्यटकलाई यस्ता ऐतिहासिक कुराको जानकारी गराउन सकिन्छ ।

यसकारण रोशीमा पर्यटन व्यवसाय विस्तारका लागि होम स्टे विकास गर्नु आवश्यक छ । यसका लागि होम स्टे पर्यटन व्यवसायलाई लगानी गर्न आकर्षण गर्नुपर्दछ । गाउँपालिकाबाट नै होम स्टे पूर्वाधार विकास योजनाको थालनी गर्नुपर्दछ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) होम स्टे भनेको के हो ?
- (ख) होम स्टेमा बस्दा के हुन्छ ?
- (ग) रोशीखोलाको सहायक खोलाहरू कुन कुन हुन् ?
- (घ) ताराखसे पोखरीको नाम कसरी रहन गएको हो ?
- (ङ) हात्तीआहाल भन्ने नाम कसरी रहन गएको हो ?

२. ठिक उत्तर मात्र कापीमा लेख्नुहोस् :

- क) घरभित्र बसेर खानुलाई होम स्टे भनिन्छ ।
- ख) पर्यटकलाई घरमा सशुल्क खाने बस्ने व्यवस्था गर्नुलाई होम स्टे भनिन्छ ।
- (ग) होम स्टेमा कम्तीमा पनि पर्यटकले २४ घण्टाको समय बताउँछन् ।
- (घ) होम स्टेमा घरधनी र पाहुनाबिच ज्ञान सिपका कुरा साटासाट हुन्छ ।
- (ङ) रोशीखोलाको मुहान फुल्चोकी हो ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

(क) पर्यटक भनेको के हो ?

अ) नचिनेको मान्छे

आ) चिनेको मान्छे

इ) घुम्न आउने मान्छे

ई) माग्न आउने मान्छे

(ख) उपभोग भनेको के हो ?

अ) खानु

आ) फाल्नु

इ) उब्जनी गर्नु

ई) बेच्नु

(ग) होम स्टेमा खाना कस्तो हुन्छ ?

अ) मिठो तर महँगो हुन्छ ।

आ) मिठो तर सस्तो हुन्छ ।

इ) नमिठो तर महँगो हुन्छ ।

ई) नमिठो र सस्तो हुन्छ ।

(घ) हात्ती आहाल केलाई भनिन्छ ?

अ) भैसी आहाल बस्ने ठाउँलाई

आ) हात्ती आहाल बस्ने ठाउँलाई

इ) बाघ आहाल बस्ने ठाउँलाई

ई) गोही आहाल बस्ने ठाउँलाई

(ङ) आकर्षण भनेको के हो ?

अ) आफूतिर तान्नु हो ।

आ) अरुतिर जानु हो ।

इ) अरुतिर हेर्नु हो ।

ई) अर्काले धकेल्नु हो ।

४. पर्यटन विकासका लागि होम स्टे को आवश्यकताका विषयमा वर्णन गर्नुहोस् ।

५. पाठबाट अभ्यास १ बाहेकका पाँचओटा प्रश्न निर्माण गर्नुहोस् र उत्तर लेख्नुहोस् ।

६. तपाईंको आफ्नो गाउँ वा क्षेत्र अवलोकन गर्नुहोस् र त्यहाँ होम स्टे सञ्चालन गर्न के के गर्नुपर्ला, प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

७. आफ्नो गाउँलाई पर्यटन विकास गर्नका लागि स्थानीय सरकारलाई दिन पाँचओटा सुझाव लेख्नुहोस् ।

हाम्रो रोशीमा विदेशी पाहुना भ्रमण गर्न आए भने ती पाहुना बाह्य पर्यटक हुन्छन् । हाम्रो रोशी हाम्रै देशभित्रका मानिस भ्रमणमा आए भने उनीहरू आन्तरिक पर्यटक हुन्छन् । एक राष्ट्रबाट अर्को राष्ट्रमा विभिन्न व्यक्तिहरू अनेक उद्देश्यका साथ भ्रमण गर्छन् । ती भ्रमण गर्ने व्यक्ति बाह्य पर्यटक हुन् । एउटै राष्ट्रभित्रका अनेक स्थानबाट भ्रमणको उद्देश्यका साथ त्यस राष्ट्रका विभिन्न स्थानहरूमा व्यक्तिहरू पुग्नु आन्तरिक पर्यटक हो ।

पैसा कमाएर मात्र मानिसलाई सन्तुष्टि हुँदैन । मानिसलाई सन्तुष्टि प्राप्त गर्न नयाँ नयाँ ठाउँको भ्रमण गर्नुपर्छ । तीर्थ व्रत गर्नुपर्छ । भ्रमण अवलोकन गरी मनोरञ्जन गर्नुपर्छ । यसका लागि मानिसहरू देशभित्र र बाहिरका रमणीय स्थानको भ्रमण

गर्छन् । भ्रमणमा आउने पर्यटकहरूले खान, बस्न खर्च गर्छन् । त्यस ठाउँमा उत्पादित वस्तुहरू किन्छन् । जसले गर्दा पर्यटन स्थलका मानिसहरूको आयआर्जन हुने गर्छ ।

हाम्रो रोशीमा आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटक भ्रमण गर्न आउने सम्भावित स्थानहरू प्रशस्त छन् । तर यहाँ पर्यटन विकासको पूर्वाधार विकास हुन सकेको छैन । पर्यटकहरूले खान बस्नका लागि सुविधा सम्पन्न होटल लज खोज्छन् । पर्यटकीय स्थलसम्म जानका लागि यतायातका सुविधा खोज्छन् । पर्यटकीय स्थलको विशेषता महत्त्व खोज्छन् । त्यसैले हाम्रो रोशीका पर्यटकीय स्थलमा व्यवस्थित होटल लजको आवश्यकता छ । उपयुक्त ठाउँमा होम स्टेको विकास गर्नुपर्छ । हाम्रा पुराना र महत्त्वका वस्तु देखाउन सङ्ग्राहलयको आवश्यकता छ । यहाँ रहेका मठमन्दिर गुम्बा

चैत्यको जिर्णोद्धार र संरक्षण गर्नुपर्दछ । हाम्रा लोक संस्कृति कला र संस्कृतिको विकास गर्नुपर्छ । जैविक खाद्यान्नको विकास गर्नुपर्दछ । पर्यटकीय स्थलसम्म जानका लागि पक्की सडक निर्माण गर्नुपर्दछ । सफा खानेपानी व्यवस्था हुनुपर्दछ । स्वास्थ्य उपचारको राम्रो व्यवस्था हुनुपर्दछ । यसलाई आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटक भित्र्याउन सकिन्छ ।

आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन भित्र्याउन हाम्रा ऐतिहासिक, धार्मिक र पर्यावरणीय क्षेत्रको व्यापक प्रचारप्रसार गर्नुपर्दछ । प्रचारप्रसारका लागि सबै सञ्चार माध्यमको

प्रयोग गर्नुपर्दछ । बेला बेलामा पर्यटकीय स्थलमा महोत्सव मेलाको आयोजना गर्नुपर्दछ । जसले गर्दा हाम्रो रोशीका पर्यटकीय स्थलको चिनारी र महत्त्व बढ्छ र पर्यटक आउने क्रम पनि बढ्न थाल्दछ ।

आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक हाम्रा अतिथि हुन् । हामीले उनीहरूलाई सत्कार गर्न जान्नुपर्छ । बोली वचन शिष्ट र नम्र हुनुपर्छ । पर्यटकहरूलाई हामी यस ठाउँमा सुरक्षित छौं भन्ने भावना एवम् आत्माविश्वास हुनुपर्छ । यस्तो व्यवहार देखाउन हरेक विद्यालयका विद्यार्थीहरू सचेत हुनुपर्छ । रोशीका हरेक नागरिक सचेत हुनुपर्छ ।

आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटनले स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अनेक अवसरहरू सृजना गर्छ । रोशीको आय वितरणलाई सन्तुलित पार्ने प्रयास गर्दछ ।

आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटनमा रोशीभित्रकै अनेक स्थानहरूमा देश साथै विदेशीहरू मनोरञ्जनात्मक एवं अन्य उद्देश्यका साथ भ्रमणका लागि पुग्छन् । यसरी उनीहरू भ्रमणका लागि विभिन्न स्थानहरूमा पुग्दा उनीहरूले यातायातका साधन, होटल, रेस्टुरेन्ट, पसल, सिनेमा हल आदिको प्रयोग गर्छन् । यी सुविधाहरू स्थानीयले आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटकहरूलाई उपलब्ध गराउँदा विभिन्न किसिमका कार्यहरू गर्नुपर्छ । यसरी विभिन्न किसिमका कार्यहरू गर्दा स्वतः रोजगारी सिर्जना हुन्छ । अर्थात् आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरूले यसरी रोजगारी सिर्जना गर्छन् । स्थानीयको हातमा पैसा पर्ने अवसर सिर्जना गर्छन् । विभिन्न स्थानका व्यक्तिहरू विभिन्न स्थानहरूमा पुग्ने र खर्च गर्ने हुनाले विभिन्न व्यक्तिहरूको हातमा पैसा पर्न गएर वा आम्दानीको अवसर सिर्जना भएर रोशीको आय वितरण कार्य प्रभावकारी हुन पुग्छ वा सन्तुलनतिर अग्रसर हुन्छ । आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटनले गर्दा नै एउटा स्थानको व्यक्ति अर्को स्थानमा पुगेर त्यस स्थानको ग्राहक हुन पुग्छ । यहाँ उत्पादन भएका विभिन्न सामग्री बिक्री हुन्छ, एवम् व्यापार व्यवसाय बढ्छ ।

आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटन केवल मनोरञ्जनका लागि मात्र नभएर व्यापार, नोकरी स्वास्थ्य उपचार, शिक्षा, तीर्थाटन, खेलकुद आदिको लागि पनि हुने गर्दछ । यसले हाम्रो जीवनशैलीमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउँछ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) बाह्य पर्यटन भन्नाले के बुझिन्छ ?
- (ख) आन्तरिक पर्यटक भनेर कसलाई चिनिन्छ ?
- (ग) हाम्रो रोशीमा आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटक भ्रमण गर्न आउने सम्भावित स्थलहरू कुन कुन रहेका छन् ?
- (घ) हाम्रो क्षेत्रको पर्यटकीय स्थलमा के कस्ता व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिन्छ ?
- (ङ) आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटकले कसरी आयमा वृद्धि गर्दछन् ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) विदेशी पर्यटक हाम्रो रोशी भ्रमण गर्न आए भने ती पाहुना पर्यटक हुन् ।
- (ख) हाम्रो देशका पर्यटक रोशी भ्रमण गर्न आए भने पर्यटक हुन्छन् ।
- (ग) आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकले स्थानीय स्तरमा का अवसर सिर्जना गर्दछन् ।
- (घ) हाम्रो रोशीमा आन्तरिक एवम् बाह्य पर्यटक भ्रमण गर्न आउने सम्भावित स्थलहरू छन् ।
- (ङ) आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक भित्र्याउन हाम्रो ऐतिहासिक, धार्मिक र पर्यावरणीय क्षेत्रको गर्नुपर्दछ ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

(क) एउटै राष्ट्रभित्रका अनेक स्थानहरूबाट भ्रमणको उद्देश्यका साथ त्यस राष्ट्रका विभिन्न स्थानहरूमा व्यक्तिहरू पुग्नुलाई के भनिन्छ ?

अ) आन्तरिक पर्यटक आ) बाह्य पर्यटक

(इ) आ हो, अ होइन ई) कुनै पनि होइन

(ख) कुन कार्यका लागि सबै सञ्चारका माध्यमको प्रयोग गर्नुपर्दछ ।

अ) सिनेमा हेर्न आ) पर्यटकीय क्षेत्र प्रचारप्रसार गर्न

इ) गीत सुन्न ई) भिडियो हेर्न

(ग) पर्यटकीय स्थलको कस्तो महत्त्व रहन्छ ?

अ) सामान्य आ) धेरै

इ) विशेष ई) कुनै पनि होइन

(घ) आन्तरिक र बाह्य पर्यटक आउने गर्दा स्थानीय तहमा के को सिर्जना हुन्छ ?

अ) बेरोजगारी आ) अलछ्छीपन

इ) रोजगारी ई) कुनै पनि होइन

(ङ) आन्तरिक र बाह्य पर्यटकले हाम्रो जीवनशैलीमा कस्तो परिवर्तन ल्याउँछ ?

अ) सकारात्मक आ) नकारात्मक

इ) नराम्रो ई) कुनै पनि होइन

४. तपाईंको नजिकै रहेको कुनै एउटा पर्यटकीय स्थलका बारेमा एक अनुच्छेद लेख्नुहोस् ।
५. तपाईं तपाईंको अभिभावक वा साथीहरूसँग भ्रमण जानुभएको होला । उक्त भ्रमणमा तपाईंले कस्तो अनुभव प्राप्त गर्नुभयो ? तपाईंको अनुभव लेख्नुहोस् ।
६. तपाईंको समुदायमा सरसफाइको कस्तो अवस्था रहेको छ ? तपाईंले तपाईंको समुदायको सरसफाइमा कस्तो भूमिका निर्वाह गर्नुभएको छ ? सरसफाइबाट हुने फाइदा बेफाइदा लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
७. आन्तरिक पर्यटन र बाह्य पर्यटनबिच तुलना गर्नुहोस् ।

रोशी गाउँपालिका आफैँमा जैविक विविधताले भरिएको पालिका हो । यहाँ उष्णदेखि शीतोष्ण हावापानी पाइन्छ । नेपालको मध्य पहाडी प्रदेशमा अवस्थित यस गाउँपालिकामा महाभारत लेकदेखि बेंसी भू-भाग पर्दछ । यहाँका अधिकांश मानिसहरूको मुख्य पेसा भनेको कृषि नै हो । कृषि बाट नै हाम्रो दैनिक जीवनको लागि आवश्यक पोषक तत्व, खाद्यान्न उत्पादन भइरहेको छ । तर वर्तमान समयमा बढीभन्दा बढी उत्पादन गरी आय आर्जनको होडवाजी चलिरहेको छ । कृषकहरूले दिन प्रतिदिन रासायनिक मल, घातक विषादी प्रयोग गरी कृषि उत्पादन प्रयोग गरिरहेका छन् । यसले कृषकदेखि आम उपभोक्तासम्मको स्वास्थ्यमा बेफाइदा पुऱ्याउनुको साथै वातावरणलाई समेत प्रतिकूल असर पुऱ्याइरहेको छ ।

जैविक खेतीको लोकप्रियता विश्वव्यापी रूपमा बढिरहेको छ । यस रोशी गाउँपालिकामा पनि जैविक खेतीको सम्भावना प्रशस्त रहेको छ । यहाँको पाखा बारीमा जैविक फलफूल खेती गर्न सकिन्छ, भने बेंसी टार जग्गामा जैविक तरकारी खेती गर्न सकिन्छ ।

जैविक खेती भनेको रासायनिक मल, रासायनिक विषादी, रासायनिक इन्जाइम र आनुवंशिक परिमार्जित गरिएको बिउ बिजनको प्रयोग बिना गरिएको खेती हो ।

जैविक खेती गर्दा प्राकृतिक रूपमा उपलब्ध जैविक पदार्थहरूको प्रयोग गरिन्छ। मानव स्वास्थ्य र पर्यावरणलाई हानि पुऱ्याउने पदार्थहरू तथा रसायनहरूलाई प्रतिबन्ध गरिन्छ। जैविक खेती गर्दा जैविक प्रविधिहरू, जस्तै : धुम्ती बाली, हरियो मल, कम्पोस्ट मल, गंड्यौला मल, बोट बिरुवामा आधारित जडीबुटी आदिको प्रयोग गरिन्छ।

रोशी गाउँपालिकाभित्र जैविक खेतीका लागि प्रशस्त सम्भावना रहेको छ। तर पनि यस जैविक खेतीका बारेमा कृषकहरूलाई ज्ञान नभएको, लगानी धेरै गर्नुपर्ने, बजार व्यवस्थापनको समस्या आदिले गर्दा यसप्रति ध्यान आकर्षण गर्न सकेको छैन। जैविकखेती गर्दा सुरुदेखि बाली भित्र्याउने समयसम्म जैविक वस्तुको मात्र प्रयोग गर्नुपर्दछ।

जैविक खेती गर्दा हुने फाइदाहरू यस प्रकार छन् :

१. मानव स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष फाइदा पुऱ्याई मानव स्वास्थ्यमा हुने विभिन्न रोग लाग्नबाट बच्न सकिन्छ।
२. जैविक खेतीले गर्दा दिगो रूपमा उत्पादन बढ्छ, पोसिलो र गुणस्तरीय खाद्यान्न उत्पादन हुन्छ।
३. माटोको उर्बराशक्ति बढ्छ।
४. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध स्रोत साधन र पहुँचमा वृद्धि हुन्छ। जसले गर्दा वातावरण प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन र समुदायमा पर्ने प्रभाव प्रत्यक्ष रूपमा कम पर्ने हुन्छ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) जैविक खेती भनेको के हो ?
- (ख) रोशी गाउँपालिकामा कस्तो किसिमको हावापानी पाइन्छ ?
- (ग) जैविक खेती गर्दा अपनाउने जैविक प्रविधिहरू के के हुन् ?
- (घ) जैविक खेतीप्रति किसान आकर्षित नहुनुको कारण के हो ?
- (ङ) जैविक खेतीका फाइदाहरू के के हुन् ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) रोशी गाउँपालिका.....विविधताले भरिएको गाउँपालिका हो ।
- (ख) रोशी गाउँपालिकामा उष्णदेखि.....हावापानी पाइन्छ ।
- (ग) यहाँको अधिकांश मानिसहरूको मुख्य पेसा भनेको.....नै हो ।
- (घ) यहाँको पाखावारीमा जैविक.....खेती गर्न सकिन्छ ।
- (ङ) रोशी गाउँपालिकामा जैविक खेतीका लागि प्रशस्तरहेको छ ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

(क) रोशी गाउँपालिका कस्तो विविधताले भरिएको गाउँपालिका हो ?

अ) हावापानी

आ) जैविक विविधता

इ) मोटरबाटो

ई) बिजुली बत्ती

पाँचौँ घण्टी लाग्यो । यो खाजा खाने समय सकिएको सङ्केत पनि हो । गौतमनाथ आधारभूत विद्यालयका सबै विद्यार्थी कक्षा कोठाभित्र गए । नारायण सर पनि स्थानीय विषय पढाउन कक्षामा जानुभयो । सबै विद्यार्थीले उठेर सरलाई अभिवादन गरे । सरले सोध्नुभयो, “आज कथा वा घटना वर्णन गर्ने पालो कसको ?” सबै विद्यार्थीले मुखामुख गरे । सरस्वती गौतमले हात उठाउँदै भनिन्, “मेरो पालो सर ।”

उनले नमस्कार गर्दै पहिला आफ्नो परिचय दिइन्, “ मेरो नाम सरस्वती गौतम हो । म रोशी गाउँपालिका वडा नम्बर ७ रघुचौरमा बस्छु । म गौतमनाथ आधारभूत विद्यालयमा कक्षा ७ मा पढ्छु । आज मैले गरेको एउटा भ्रमणबारे वर्णन गर्छु ।

“हामी सबै साथीहरू कक्षामा स्थानीय विषयकै कुरा गर्दै थियौँ । नारायण सर स्थानीय विषय पढाउन आउनुभयो । उहाँले भन्नुभयो, “आज हामी अवलोकन भ्रमण जाने ।” अवलोकन भ्रमण हामीले रमाइलो लाग्थ्यो । अवलोकन भ्रमण गर्दा धेरै कुरा हेरेर अनुभव गर्न पाइन्थ्यो । त्यसैले हामी खुसी हुँदै रमायौँ । भ्रमणमा जाँदा के के गर्ने के के नगर्ने भनेर योजना पनि बनायौँ । त्यसपछि हामी सरका पछिपछि लाग्यौँ ।

सरले त हामीलाई हर्कबहादुर काको भैंसी गोठमा पुऱ्याउनुभयो । हामीले भैंसी गोठ भुमेर हेऱ्यौं । त्यहाँ त पाँचओटा ठुला ठुला भैंसी रहेछन् । भैंसीहरू चिल्ला र काला थिए । सबै भैंसीका सिङ छोटा छोटा रहेछन् । भैंसीका कल्चौँडा पनि ठुला ठुला थिए । भैंसी बस्ने ठाउँमा ढलान गरिएको थियो । भैंसी बस्ने ठाउँमा ओभानो घुस्यान थियो । हामीले हर्क बहादुर काकासँग धेरै कुरा सोध्यौं । उहाँले पनि व्यावसायिक भैंसीपालनको धेरै कुरा बताउनुभयो । व्यावसायिक भैंसीपालनबाट उहाँले राम्रो आम दानी गर्नुभएको रहेछ । भैंसीहरूले दूध पनि प्रशस्त दिँदा रहेछन् । उहाँले भैंसीको दुध नजिकैको डेरीमा बेच्नु हुँदो रहेछ । दुधको चिल्लो पदार्थ पनि राम्रो नै आउँदो रहेछ । दुधमा बढी चिल्लो पदार्थ आउनका लागि मकैको पिठो, ढुटो, पिना दिइएको पाइयो । वर्षाको समयमा हरियो घाँसको कारण दुध बढ्ने कुरा पनि बताउनुभयो । व्यावसायिक भैंसीपालनका लागि धेरै कुराहरूमा ध्यान दिन जरुरी हुन्छ भन्नुभयो । उहाँले भन्नुभएनुसार :

१. व्यवस्थापन

- क) ओभानो, पारिलो, तुलनात्मक रूपले वरपरभन्दा केही अग्लो र सुरक्षित ठाउँमा गोठ बनाउनुपर्छ ।
- ख) यातायात, बिजुली, पानी, प्राविधिक सेवा, सुविधा, औषधी, दाना, सजिलै पुऱ्याउन सकिने स्थानमा गोठ बनाउनुपर्छ ।
- ग) घाँस चरण नजिकै भएको, जङ्गली जनावर नलाग्ने ठाउँमा गोठ बनाउनुपर्छ,
- घ) मल मूत्र खेतबारीमा लान नजिक हुने ठाउँमा गोठ हुनुपर्छ,
- ङ) बस्ने ठाउँ जमिनबाट ५० सेन्टिमिटर माथि उठेको हुनुपर्छ ।
- च) घाँसपात दिने ढुँडको व्यवस्था हुनुपर्छ,

२. आहार तथा हेरचाह

- क) भैंसीपालन हुने कुल खर्चको मुख्य भाग वा ५० देखि ६० प्रतिशत आहारमा खर्च हुने भएकाले यसमा विचार पुऱ्याउनुपर्दछ ।

- ख) पशुको स्वास्थ्य र उत्पादन प्रत्यक्ष रूपमा आहारमा नै भर पर्दछ ।
- ग) आहारमा हुने पौस्टिक तत्वलाई कार्बोहाइड्रेड, प्रोटीन, चिल्लो पदार्थ, भिटामिन, खनिज तथा पानी गरी ६ समूहमा विभाजन गरिएको र एउटा सन्तुलित आहारमा यी सबै तत्व ठिक ठिक मात्रामा हुन आवश्यक छ ।
- घ) माथि उल्लेख गरिए जस्तै ढुटो, गहुँको चोकर, मकैको पिठो, पिना, नुन, खनिज, भिटामिन, मिश्रण आदि उनीहरूको आहारमा ध्यान दिनुपर्छ ।

३. भैंसीका जात :

यस रोशी भेगमा लिमे र पारकोटे भैंसीहरू पालेको पाइयो । व्यावसायिक रूपमा पालन गर्नका लागि मुर्टा, निली, राभी आदि पाल्न सकिन्छ ।

- ४. प्रजनन व्यवस्थापन तथा नस्ल सुधार
- ५. उन्नत घाँस खेती,
- ६. भैंसीमा लाग्ने प्रमुख रोगका बारेमा विशेष ध्यान दिन सकेमा भैंसी पालनबाट फाइदा लिन सकिन्छ भनेर हामीलाई भन्द हुनुहुन्थ्यो । भैंसी गोठमा मैले गरेको भ्रमणको वर्णन यत्तिमै टुङ्ग्याउँछु । केही प्रश्न भए साथीहरू सोध्न सक्नुहुन्छ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) हर्कबहादुर काको गोठमा कतिवटा भैंसी रहेछन् ?
- (ख) भैंसी बस्ने टाउँ कस्तो थियो ?
- (ग) दुधमा बढी चिल्लो पदार्थ आउनको लागि भैंसीलाई के के दिनुपर्ने रहेछ ?
- (घ) गोठ व्यवस्थित बनाउन के के गर्नुपर्छ ?
- (ङ) भैंसी पालन गर्दा कुल खर्चको कति प्रतिशत खर्च आहारमा हुन्छ ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) पशुको स्वास्थ्य र दुध उत्पादन प्रत्यक्ष रूपमा.....मा भर पर्छ ।
(ख) रोशी गाउँपालिकामा..... र.....जातको भैंसी पालेको पाइन्छ ।
(ग) हर्कबहादुरको घरमा.....वटा ठुला ठुला भैंसी रहेछन् ।
(घ) भैंसी बस्ने ठाउँथियो ।
(ङ) हर्कबहादुर काकाले भैंसीको दुध नजिकैको.....मा बेच्दा रहेछन् ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) अवलोकन भ्रमणमा सरस्वतीको टोली कहाँ गएको थियो ?
अ) धनबहादुरको गोठमा आ) मनबहादुरको गोठमा
इ) हर्कबहादुरको गोठमा ई) बर्खबहादुरको गोठमा
- (ख) भैंसीको कल्चौँडा कस्ता थिए ?
अ) ठुला ठुला थिए । आ) साना साना थिए ।
इ) ठिकैका थिए । ई) भैंसीको कल्चौँडा नै थिएन ।
- (ग) भैंसी बस्ने ठाउँ जमिनभन्दा कति सेन्टिमिटर माथि हुनुपर्छ ?
अ) ४० सेन्टिमिटर माथि । आ) ४५ सेन्टिमिटर माथि ।
इ) ५० सेन्टिमिटर माथि । ई) ५५ सेन्टिमिटर माथि ।
- (घ) भैंसीपालन गर्दा कति प्रतिशत आहारमा खर्च हुने गर्दछ ?
अ) ४० देखि ५० प्रतिशत आ) ५० देखि ६० प्रतिशत
इ) ६० देखि ७० प्रतिशत ई) ७० देखि ८० प्रतिशत

(ड) रोशी गाउँपालिकामा धेरैजसो कस्तो जातको भैंसी पालेको पाइन्छ ?

अ) मुर्टा जातको भैंसी

आ) निली जातको भैंसी

इ) लिमे र पारपोटे जातको

ई) राभी जातको भैंसी

४. तपाईंको गाउँमा भैंसीपालन व्यवसाय कस्तो छ, वर्णन गर्नुहोस् ।
५. एउटा एउटा फूलदानी र कलमदानी बनाउनुहोस् र कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।
६. तपाईंको गाउँक्षेत्र अवलोकन गर्नुहोस्, तपाईंको गाउँका मानिसले कृषि व्यवसाय र पशुपालनबाहेक अन्य कुन कुन व्यवसाय सञ्चालन गरेका छन्, ती व्यवसायको अवस्था र बजार व्यवस्था कस्तो छ, प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. तपाईंको गाउँमा उत्पादित बस्तुलाई प्याकिङ गरी बजारसम्म लाने अभ्यास कस्तो छ, वर्णन गर्नुहोस् र ती अभ्यासभन्दा सजिलो पाँचओटा तरिका लेख्नुहोस् ।

भाइबहिनी हो, हाम्रो परिकार पाठ पढ्दै गर्दा तपाईंहरूको मुख रसायो होला । तपाईंका घरमा मिठा मिठा खानेकुराहरू पाक्छन् होला ? तपाईंको घरमा के के खानेकुराहरू पाक्छन्, पालैसँग भन्नुहोस् त ।

हो, परिकार भनेको हामीले दैनिक रूपमा खानका लागि पकाउने खानेकुराहरू रहेछन् । केही खानेकुरा सबैतिर एकै किसिमबाट पकाइन्छ । जस्तै भात, ढिंडो, दाल, तरकारी, रोटी । केही खानेकुरा कुनै ठाउँको आफ्नै विशेषता हुन्छन् । रोशीमा मात्र पकाइने परिकार के होला ? तपाईंहरूलाई थाहा छ ? छैन भने खोजी गरौं र पहिचान बनाऊं है त ।

तपाईंले घरमा कुनै खानेकुरा परिकार बनाउनुभएको छ ? यदि तपाईंले कुनै परिकार बनाउनुभएको छैन भने घरमा आमाबुवाले पकाएको हेर्नुहोस् । हेरेर मात्र कहाँ हुन्छ

र ? अब त पकाउन पनि सिक्नुप्यो नि हैन र ? तपाईं आफैँले पकाएको परिकार कति मिठो हुन्छ । पकाएर खाइहेर्नुहोस् है । तपाईंले खानेकुरा पकाउन सिक्नुभएन भने कहिलेकाहीं भोकै बस्नु पर्ने हुन्छ नि । किन थाहा छ, तपाईंलाई ? कहिलेकाहीं तपाईंको आमाबुबा काम विशेषले बाहिर जानुपर्ने हुन्छ । घरमा तपाईं मात्र बस्नु पर्ने हुन सक्छ । हो त्यही बेलामा तपाईंले खाना बनाउन सिक्नुभएको छैन भने भोकै बस्नुपर्ने हुन्छ ।

खाना पकाउने पनि एउटा महत्त्वपूर्ण सिप हो । तपाईंलाई थाहा छ ? खाना मिठो बनाउने होटेलमा धेरै मानिस खाना खान आउँछन् । किनभने त्यहाँ खाना बनाउने भान्छे खाना बनाउन सिपालु छ । त्यसैले उसको व्यापार पनि धेरै हुन्छ । यो कुरा तपाईं रोशीको बजार जाँदा पनि देख्नुभएको होला । अब हामी परिकार पकाउने कुरा गरौं ।

चामल : खेतमा धान फल्छ । फलेको धानलाई घरमा भित्र्याइन्छ र भकारीमा राखिन्छ । चाहिएको बेलामा भकारीबाट निकालिन्छ । ढिकी वा मिलमा लगेर कुटेपछि बल्ल चामल हुन्छ । अब चामलबाट के के परिकार बन्छ हेरौं है त ।

भात : चामललाई कसौँडी वा कुकर वा राइसकुकरमा हाल्ने । चामलअनुसार पानी अड्कलेर हाल्ने । आगो वा ग्याँस चुलोमा बसाल्ने । पाकेपछि भात बन्छ । चामलमा पानी बढी भयो भने भात गिलो हुन्छ । चामलमा पानी घटी भयो भने भात काँचै हुन्छ । त्यसैले भात पकाउँदा पानी अड्कल्ने सिप चाहिन्छ ।

चाम्रे : चामललाई तताएको घिउ वा तेलमा केही बेर भुटेर पानी हाली चाम्रे पकाइन्छ । चाम्रे पाक्ने बेलमा ल्वाङ मरिच जस्ता मसला पनि राखिन्छ । चाम्रे पकाउन चामल कतिबेर घिउ तेलमा भुट्ने, पानी कति हाल्ने, कति मसला हाल्दा मिठो हुन्छ जस्ता ज्ञान चाहिन्छ । यसैगरी चामलबाट मात्र होइन, पिठोबाट बन्ने परिकार, तरकारीका र साथै हाम्रो रोशीमा के के परिकार बन्छ । खोजी गरौं है त ।

भाइबहिनी हो, तपाईंलाई खानेकुरा मिठो लाग्यो भने थपी थपी खानुहुन्छ हो कि होइन ? पक्कै हो । प्राय सबै मानिसको बानी त्यस्तै हुन्छ । परिकार बनाउँदा सिपालु

भान्छेले बनायो भने खानेकुरा पक्कै मिठो हुन्छ । त्यसैले खाना बनाउने सिप अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ । खाना बनाउने सिप छ भने ठुला ठुला होटल व्यवसायीहरूले खोजी खोजी जागिर दिन्छन् । आफैँले पनि होटल व्यवसाय चलाउन सकिन्छ । त्यसकारण मानिसको चाहनाअनुसारको परिकार बनाउने सिप हासिल गर्नुपर्छ । हाम्रो रोशीमा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बढ्दै गएको छ । त्यसकारण पनि हामीले परिकार बनाउने कुरामा चासो राख्नुपर्छ । परिकार बनाउने काममा सहभागी हुनुपर्छ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) परिकार भनेको के हो ?
- (ख) रोशी गाउँपालिकामा मात्र पाइने परिकारहरू के के हुन् ?
- (ग) भकारी भनेको के हो ?
- (घ) चाम्रे भनेको के हो ?
- (ङ) चामलमा पानी घटी भयो भने के हुन्छ ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) केही खानेकुराको आफ्नै ठाउँको.....हुन्छ ।
- (ख) खानेकुरा बनाउन जान्नुभएन भने कहिलेकाहींवस्नुपर्ने हुन्छ ।
- (ग) खाना बनाउने पनि एउटा महत्त्वपूर्ण.....हो ।
- (घ) होटलमा खाना बनाउने मान्छे खाना बनाउन.....हुन्छ ।
- (ङ) चामललाई तताएको घिउ वा तेलमा भुटेर.....बनाइन्छ ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

(क) चाम्रे कसरी बनाइन्छ ?

अ) चिसो पानीमा चामल हालेर ।

आ) तातो पानीमा चामल हालेर ।

इ) तताएको घिउ वा तेलमा चामल हालेर

ई) बेसारमा चामल मोलेर ।

(ख) भात पकाउँदा के अङ्कलेर हाल्नुपर्छ ?

अ) पानी अङ्कलेर हाल्नुपर्छ ।

आ) तेल अङ्कलेर हाल्नुपर्छ ।

इ) नुन अङ्कलेर हाल्नुपर्छ ।

ई) बेसार अङ्कलेर हाल्नुपर्छ ।

(ग) भकारी केलाई भनिन्छ ?

अ) मकै राख्ने साधनलाई ।

आ) कोदो राख्ने साधनलाई ।

इ) धान राख्ने साधनलाई ।

ई) भटमास राख्ने साधनलाई ।

(घ) होटेल चलाउन के गर्न सिपालु हुनुपर्छ ?

अ) खाना बनाउन सिपालु हुनुपर्छ ।

आ) भाँडा माभन सिपालु हुनुपर्छ ।

इ) नुन हाल्न सिपालु हुनुपर्छ ।

ई) पानी हाल्न सिपालु हुनुपर्छ ।

(ड) कस्तो मान्छेले बनाएको खाना मिठो हुन्छ ?

अ) सिपालु मान्छेले बनाएको खाना ।

आ) सफा मान्छेले बनाएको खाना ।

इ) फोहोरी मान्छेले बनाएको खाना ।

ई) केही नजानेको मान्छेले बनाएको खाना ।

४. तपाईं आफूले जानेको सिपको वर्णन गरी एक अनुच्छेद लेख्नुहोस् साथीलाई सुनाउनुहोस् ।
५. माथिको पाठबाट अभ्यास १ बाहेक पाँचओटा प्रश्न निर्माण गर्नुहोस् र उत्तर लेख्नुहोस् ।
६. तपाईंको आफ्नो सिप अनुसारको सामग्री तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।
७. खाना बनाउने सिप किन आवश्यक छ, वर्णन गर्नुहोस् ।

“यो कुखुराको अरूलाई भए हजार भन्थेँ, तिमिलाई नौ सय पचास भयो । लैजाऊ लैजाऊ ।” चमेलीका बुबाले भने । त्यतिखेरै चमेली घाँसको भारी लिएर टुप्लुक्क आइपुगिन् । बुबाले कुखुरा बेच्न लागेको कुरा चमेलीले चाल पाइन् ।

सिरानघरे माइला काकाले कुखुरा किन्न खल्लीबाट पैसा निकाल्दै थिए । “एक क्षण पखुहोस् !” माइली गोठबाटै कराइन् र दौडँदै आँगनमा आइन् । बुबा यो त मेरो कुखुरा हो । मैले चाडबाडमा टीका लगाएर दक्षिणा पाएको पैसा जम्मा गरेको थिएँ । त्यही पैसाले सानो चल्ला किनेको थिएँ । मलाई नै नसोध्ने बेच्न लाग्नुभएको ?” चमेलीको कुरा सुनेर उनका बुबा भ्रसङ्ग हुनुभयो । “ए, मलाई त थाहा नै थिएन । अलिकति पैसा खाँचो भयो । त्यही भएर पो बेच्न लागेको ।” चमेलीका बुबाले

भन्नुभयो ।

“बुबालाई खाँचो भएको पैसा म दिउँला तर कुखुराचाहिँ अहिले नबेच्ने ।” चमेलीले भनिन् ।

“दिनैपछि भनेर मैले कर गरेको पनि त हैन नि !” सिरानघरे माइला काका पनि अलि भोकिएर हिँडे ।

केही दिनपछि कुखुराले अण्डा दिन थाल्यो । चमेलीले अण्डा जोगाएर राखिन् । कुखुराले अण्डा पार्न छाड्यो र ओथारो खोज्यो । चमेलीले भाले लगाएका सबै अण्डा ओथारो राखिदिइन् । ओथारो राखेको एक्काइस दिनपछि चल्ला निस्किए । तेह्रओटा चल्ला थिए । चमेलीले ती चल्ला राम्रोसँग हुर्काइन् । पछि थाहा भयो, दशओटा भाले रहेछन् । तीन ओटा पोथी रहेछन् । माउ कुखुराले फेरि फुल पार्न लाग्यो । दोस्रो पटकको फुल पनि सबै ओथारो दिइन् । दोस्रो पटक पन्ध्रओटा चल्ला निस्किए । चमेलीले सबै चल्ला जोगाइन् ।

दसैं नजिकिँदै थियो । भाले कुकुरा निकै ठुला भैसकेका थिए । उनले आमाबुवासँग सल्लाह गरिन् । “आमा बुबा, चल्ला हुकँदै गए । खोर पनि साँघुरो छ । अब दसैं पनि नजिकिँदै छ । दसैंखर्च टार्न पनि सजिलो हुन्छ ।” चमेलीको कुरामा आमाबुबा मन्जुर हुनुभयो ।

चमेलीका नौओटा कुखुरा घरैबाट बिक्री भइसकेका थिए । ती सिरानघरे माइला काका फेरि कुखुरा किन्न आए । चमेलीका बुवासँग ती काकाले भालेको मोलतोल गरे । काकाले भालेको राम्रै मूल्य तिरे ।

भाले किनेर हिँड्न आँटेका काकालाई चमेलीले एकछिन् रोकिन् र चिया बनाएर खुवाइन् । चिया खाने क्रममा उनले भनिन्, “काका त्यतिखेर यो कुखुरा बेचेको भए नौ सय पचास आउँथ्यो । अहिले त्यस कुखुराबाट निस्केका दशओटा भाले एक्काइस सयका दरले बेचियो । तीनओटा कुखुरा फुल पार्न लागेका छन् । ती कुखुराले फेरि पन्ध्रओटा चल्ला दिइसके । अब यो कुखुराको मूल्य कति भयो, भन्नुस् त काका ?” चमेलीले सोधिन् । चमेलीले यसो भनिरहँदा काकाले आफू त्यतिखेर सरसाएर हिँडेको सम्झिए । उनलाई अलिअलि पश्चात्ताप पनि भयो । चमेलीले फेरि कुरा थप्दै भनिन्, “काका हिजोआज लोकल कुखुराको माग धेरै बढेको छ । यो मेरो सिकाइ हो । यसको बजार हाम्रो मङ्गलटार गाउँमा नै छ । यसरी कुखुरा पालन गर्न ठुलो लगानी पनि गर्नु पर्दैन ।” चमेलीको कुरा सुनेका काका लोकल कुखुरा पाल्न हौसिए ।

यो कुखुरा पालन चमेलीको परियोजना कार्य थियो । चमेलीले कुखुरा किनेदेखि बेच्दासम्मको घटना टिपोट गरेकी थिइन् । आम्दानी खर्चको विवरण पनि बनाएकी थिइन् । कुखुरा पालनको तरिका उल्लेख गरेकी थिइन् । कुखुरा पालन गर्दा हुने फाइदाको सूची बनाएकी थिइन् । कुखुरा बिक्री वितरणका लागि बजार व्यवस्थाको अवस्था उल्लेख गरेकी थिइन् । उनले विद्यालयमा कक्षा ७ मा पढ्ने सबै साथीलाई आफूले तयार पारेको परियोजना प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिन् । शिक्षकले चमेलीलाई स्यावासी दिनुभयो ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) कसले कुखुरा किन्न खल्लीबाट पैसा निकाल्दै थिए ?
- (ख) अण्डा पार्न छोडेपछि कुखुराले के गर्‍यो ?
- (ग) ओथारो राखेको कति दिनपछि चल्ला निस्कियो ?
- (घ) तेह्रओठा चल्लामा कतिओटा भाले र कतिओटा पोथी रहेछ ?
- (ङ) एउटा भाले बेच्दा एक्काइस सय रुपियाँ आयो भने दसओटा भाले बेच्दा कति रुपियाँ आयो ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) यो कुखुरा अरूलाई भए हजार भन्थेँ, तिमिलेलाई भयो ।
- (ख) एकछिन पर्खनुहोस्,गोठबाट नै कराइन् ।
- (ग) मलाई नै नसोधी लाग्नुभएको ?
- (घ) बुबालाई खाँचो भएको पैसा म दिउँला तर चाहिँ अहिले नबेच्ने ।

(ड) चमेलीको कुरामा आमाबुबा.....हुनुभयो ।

३. ठिक उत्तर कापीमा लेख्नुहोस् :

(क) कसले कुखुरा किन्न खल्तीबाट पैसा निकाल्दै थिए ?

अ) सिरानघरे माइला काकाले ।

आ) तल्लाघरे माइला काकाले ।

इ) माभुघरे माइला काकाले ।

ई) पल्लाघरे माइला काकाले ।

(ख) “एकछिन् पर्खनुहोस्” कसले भनेको हो ?

अ) माइलीले ।

आ) साइलीले ।

इ) कान्छीले ।

ई) ठुलीले ।

(ग) कसलाई अलिकति पैसाको खाँचो भएको थियो ?

अ) कान्छीको बुबालाई ।

आ) माइलीको बुबालाई ।

इ) चमेलीको बुबालाई ।

ई) माइलीको छोरोलाई ।

(घ) तेह्रओटा चल्लामा कतिओटा भाले थिए ?

अ) नौ ओटा भाले ।

आ) दश ओटा भाले ।

इ) एघार ओटा भाले ।

ई) बाह्रओटा भाले ।

(ड) चमेलीले एउटा भाले कति रुपियाँमा बेचिन् ?

अ) दुई हजार रुपियाँमा ।

आ) एककाइस सय रुपियाँमा ।

इ) बाइस सय रुपियाँमा ।

ई) तेइस सय रुपियाँमा ।

४. तपाईंको घरमा कुखुरापालन गर्नुभएको होला । कुखुरापालन के कसरी गरियो र एक वर्षमा कति आम्दानी भयो, आफ्नो अनुभव लेख्नुहोस् ।
५. तपाईं गाउँको एकजना सफल पशुपालन व्यवसायीको सफलताको कथा लेख्नुहोस् ।
६. तपाईंको गाउँमा रहेका कुनै पशुपालन व्यवसाय अवलोकन गर्नुहोस् र व्यवसाय सञ्चालनको सुरुदेखि त्यसबेलासम्मको परिघटना सोधखोज गरी एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. तपाईंको घरमा कुन कुन पशुपन्छी तथा कीटपालन गरिएको छ, त्यस पशुपन्छी तथा कीटबाट के कस्ता फाइदा भएका छन्, आफ्नो अनुभव लेख्नुहोस् ।

कर्मले देश रङ्गाऊँ हामी पसिना बगाऊँ
माटोमा श्रम गरेर हामी अनाज फलाऊँ

बाँभो छ बारी, बाँभो छ खेत जोतेर खनौँला
छरौँला बिउ गोडौँला फेरि बेलैमा टिपौँला

प्रविधि मैत्री गरेर खेती उत्पादन गरौँला
भण्डार गरी उत्पादन सँग बजार जोडौँला

व्यापार कृषि उद्योगधन्दा सिप यो छर्नु छ
यी रोजगारी गरेर गाउँ सिर्जना भर्नु छ

देशमै हुन्छ सबथोक अब विदेश के जानू
आफन्तसँग रमाइ बसौँ नहुनु बिरानो

मेहनत गरे गरिबी हट्छ देश यो बन्दछ
समृद्ध रोशी, नेपाली सुखी संसारले भन्दछ

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) रोजगारी भनेको के हो ?
- (ख) कहाँ श्रम गरेर अनाज फलाउन सकिन्छ ?
- (ग) प्रविधिमैत्री खेती भनेको के हो ?
- (घ) गाउँलाई सिर्जनाले भर्न के गर्नुपर्छ ?
- (ङ) समृद्ध रोशी बनाउन के गर्नुपर्छ ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) देशलाई रङ्गाउन.....बगाउनुपर्छ ।
- (ख) माटोमा.....गरेर अनाज फलाउन सकिन्छ ।
- (ग) हामीले.....मैत्री खेतीपाती गर्नुपर्छ ।
- (घ) रोजगारी गरेर गाउँमा.....भर्नुपर्छ ।
- (ङ) सबैथोक देशमा भए किन जानु ?

३. ठिक उत्तर छानेर कापीमा लेख्नुहोस् :

- (क) रोशी गाउँपालिकालाई समृद्ध बनाउन पसिना बगाउनुपर्छ ?
- (ख) बाँझो वारीलाई बाँझै छाड्नुपर्छ ।
- (ग) विउ छरेर विरुवा हुर्केपछि गोडमेल गर्नुपर्छ ?
- (घ) प्रविधिमैत्री खेती गर्दा धेरै फाइदा हुन्छ ?
- (ङ) हामीले रोजगारीका उपाय आफ्नै माटामा खोज्नुपर्छ ।

४. तपाईंको गाउँमा भएका रोजगारीका क्षेत्रहरू के के छन्, सूची बनाउनुहोस् ।
५. रोजगार विषयमा स्थानीय लोकलयमा गीत तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
६. तपाईंको भविष्यको योजना के के छ, वर्णन गर्नुहोस् र साथीलाई सुनाउनुहोस् ।
७. तपाईंको गाउँमा रोजगारको क्षेत्र विस्तारका के के सम्भावना छन्, ती सम्भावना विकासका लागि स्थानीय निकायलाई पाँचओटा सुझाव लेख्नुहोस् ।

विद्यालयको यो दोस्रो घण्टी । सधैँजस्तो नैतिक शिक्षा पढाउने रामकृष्ण सर कक्षामा प्रवेश गर्नुभयो । विद्यार्थीहरू सबैले उठेर सरलाई अभिवादन गरे । सरले पनि अभिवादन र धन्यवाद दिँदै बस्ने सङ्केत दिनुभयो । अघिल्लो दिनको गृहकार्यका बारेमा छलफल गरिसकेपछि सरले भन्नुभयो “भाइबहिनीहरू आज म तिमीहरूलाई गुरु द्रोणाचार्य र एकलव्यको कथा सुनाउछु है, सुन्ने हैन त ?” “आहा ! कथा पो हो ? सुन्ने सर सुन्ने” भन्दै विद्यार्थीहरू उत्साहित भए ।

“त्यसो भए ध्यान दिएर कथा सुन है त ?” सरले भन्नुभयो । सबै विद्यार्थीले “हुन्छ सर” भने । सरले कथा सुनाउन लाग्नुभयो -

जब जब गुरु र चेलाबिचको प्रसङ्ग आउँछ वा आदर्श चेलाको विषयमा चर्चा हुन्छ तब एकलव्यको नाम आउँछ । एकलव्य महाभारतमा उल्लिखित एक पौराणिक पात्र हुन् ।

एकदिन एकलव्य कौरव र पाण्डवका गुरु द्रोणाचार्यनजिकै पुगे र भने, “गुरुदेव म पनि धनुर्विद्या सिक्न चाहन्छु । कृपया मलाई पनि आफ्नो शिष्य बनाउनुहोस् ।

द्रोणाचार्यले भने “म कुरुकुल र राजकुमारलाई मात्र धनुर्विद्या दिन्छु । त्यसैले तिमी मेरो शिष्य बन्न सक्दैनौ ।” गुरुले जवाफ दिए ।

जिज्ञासु विद्यार्थी प्रतिमाले भनिन् “त्यस्तो धनुष बाण सिक्न तीव्र इच्छा भएका एकलव्यले सिक्न पाएनन् हगि सर ।” “होइन सिकेर नै छाडे” भन्दै सरले कथा जोड्नुभयो । “एकलव्यले त्यति नै बेला मनैदेखि द्रोणाचार्यलाई आफ्नो गुरु माने । उनी जङ्गलमा आफ्नो क्षेत्रमा पुगे र त्यहाँ माटोको द्रोणाचार्यको मूर्ति बनाए । एकलव्य दैनिक गुरुको मूर्तिको अगाडि अनुशासनमा बसेर धनुष बाण चलाउन थाले ।

नियमित रूपमा अभ्यास गरिरहँदा एकलव्य धनुष बाणको विद्यामा यति पारङ्गत भए कि उनी द्रोणका अन्य कुनै शिष्यभन्दा कुशल धनुर्धर भएर निस्किए । एकपटक एकलव्य धनुषबाणको अभ्यास गरिरहेका थिए । त्यति नै बेला एउटा कुकुरले उनलाई हेरेर जोडजोडले भुक्न थाल्यो । त्यसले एकलव्यको अभ्यासमा समस्या हुन थाल्यो । त्यसपछि उनले एकैपटक सातओटा बाण छोडेर कुकुरको मुख बन्द गरिदिए ।

त्यतिबेला कौरव र पाण्डव पुत्र जङ्गलमा घुमिरहेका थिए । त्यो कुकुर उनीहरूको अगाडि पुग्दा द्रोणाचार्य र सबै राजकुमार अचम्मित भए । कुकुरको मुखमा एकै पटक यति धेरै बाण निकै कुशलसाथ हानिएको थियो । कुकुरको मुखबाट रगतको एक थोपा पनि निस्किएको थिएन । द्रोणाचार्य र राजकुमारले कुकुरको मुखमा बाण हान्ने धनुर्धरलाई खोज्न थाले । केही बेरपछि सबैजना एकलव्य भएको ठाउँमा पुगे । एकलव्यले द्रोणाचार्यलाई प्रणाम गरे र आफू उनको शिष्य भएको बताए । द्रोणाचार्य यो कुरा सुनेर चकित भए । त्यसपछि गुरुले आफ्ना शिष्यलाई भने, “एकलव्य आज यति दक्ष हुनुमा उनको अनुशासन, नियम र समर्पणको प्रभाव हो । शिक्षा प्राप्तिका लागि यी तीन कुरा निकै आवश्यक हुन्छ ।”

पछि कुनै एक समय गुरु द्रोणाचार्यले उनलाई गुरु दक्षिणास्वरूप बुढी औँला समेत मागे । एकलव्यले गुरुको वचन टार्न सकेनन् । उनले आफ्नो बुढी

औला काटेर गुरु दक्षिणा दिए । धनुष वाण चलाउनका लागि बुढी औला आवश्यक हुन्छ । तर यसपछि दाहिने हातको बुढी औला नभए पनि उनलाई अत्यन्तै कुशल धनुर्धर र योद्धाको रूपमा कायम नै रहे । यसरी कथा सिध्याएपछि सरले भन्नुभयो “विद्यार्थी भाइबहिनीहरू तिमीहरूले यो कथाबाट के शिक्षा पायो ?” प्रमेशले जुरुक्क उठेर भने “सर महाभारतमा एकलव्यको यो कथाले हामीलाई अनुशासनको महत्व बुझाउँछ । एकलव्यसँग गुरु द्रोणचार्य थिएनन् । तर उनी गुरुको अनुपस्थितिमा पनि आफ्नो अनुशासन र लगातार अभ्यासले धनुर्विद्यामा दक्ष भए ।” धन्यवाद तिमीले ठिक भन्यौ राष्ट्रकवि माधवप्रसाद घिमिरेले लेखेको कवितामा “सिर्जना शक्ति संसारमा कहिल्यै हुँदैन विफल, ढुङ्गाको काप फोरेर पनि उम्रन्छ पीपल” भनेका छन् । जतिसुकै अभावमा पनि सिर्जना भन्ने कुरा ओइलाउँदैन र हराउँदैन । ढुङ्गाको काप फोरेर उम्रिएका पीपलजस्तै हुन् एकलव्य । हामीले के कुरा ध्यानमा राख्नुपर्छ भने यदि हामी केही कुरा सिक्न चाहन्छौं भने नियम र समर्पणसँग लगातार अभ्यास गर्नुपर्छ । कोही व्यक्ति आफ्नो काममा नियम, अनुशासन र समर्पण गर्छ भने त्यसले परिणाम पनि राम्रो ल्याउँछ भन्ने कुरा हामी यस कथाबाट बुझ्न सक्छौं । विद्या एवं ज्ञानप्रति गहिरो अभिरुचि राख्ने एकलव्य लगाव, आत्म-अनुशासन र त्यागका प्रतीक हुन् ।” तेस्रो घण्टी लागेपछि आवश्यक गृहकार्य दिएर सर बाहिरिनुभयो । विद्यार्थीहरू कस्तो रमाइलो र ज्ञानवर्धक कथा सुन्न पाइयो भनेर खुसी भए ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) असल व्यक्तित्व भनेको के हो ?
- (ख) द्रोणाचार्य को थिए ?
- (ग) कुकुरको मुख बन्द गर्न एकलव्यले के गरे ?
- (घ) गुरु द्रोणाचार्यले गुरु दक्षिणास्वरूप के मागे ?
- (ङ) धनुषवाण चलाउन के आवश्यक हुन्छ ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) ढुङ्गाको काप फोरेर उम्रिएका.....जस्तै हुन् एकलव्य ।
(ख) एकलव्यसँग गुरु.....थिएनन् ।
(ग) कौरव रपुत्र जङ्गलमा घुमिरहेका थिए ।
(घ) एकै पटक सातओटा वाण छोडेर.....को मुख बन्द गरिदिए ।
(ङ) एकलव्य दैनिक.....को मूर्तिको अगाडि बसेर धनुषवाण चलाउन थाले ।

३. ठिक उत्तर छानेर कापीमा लेख्नुहोस् ।

- (क) द्रोणाचार्य कस्का गुरु थिए ?
अ) कौरव र पाण्डवका । आ) राम र कृष्णका ।
इ) कृष्ण र अर्जुनका । ई) राम र अर्जुनमा ।
- (ख) एकलव्यले कसको मूर्ति बनाए ?
अ) रामको मूर्ति । आ) द्रोणाचार्यको मूर्ति ।
इ) कृष्णको मूर्ति । ई) अर्जुनको मूर्ति ।
- (ग) कसले धनुषवाणको अभ्यास गरिरहेका थिए ?
अ) परशुरामले । आ) एकलव्यले ।
इ) द्रोणाचार्यले । ई) रामले ।
- (घ) एकलव्यले धनुषवाणको अभ्यास गरिरहेको बेला के आयो ?
अ) कुकुर आयो । आ) ढुकुर आयो ।
इ) बाघ आयो । ई) खरायो आयो ।

(ड) द्रोणाचार्य र राजकुमारले के खोज्न् थाले ?

अ) बाघ खोज्न् थाले ।

आ) कुकुर खोज्न् थाले ।

इ) धनुर्धर खोज्न् थाले ।

ई) धनुष खोज्न् थाले ।

४. 'अनुकरणीय व्यवहार' शीर्षकमा एउटा कथा लेख्नुहोस् ।
५. "माता पिता र गुरु ईश्वरका रूप हुन्" यस भनाइलाई वर्णन गरी पुष्टि गर्नुहोस् ।
६. तपाईंको गाउँटोलमा असल चरित्र भएका एकजना व्यक्ति पहिचान गर्नुहोस् र उहाँ असल चरित्र हुनुको कारणसहित एक प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. "असल चरित्रका लागि अनुशासन मानिसको अमूल्य गहना हो" व्याख्या गर्नुहोस् ।

बिदाको दिन थियो । सरिताले भनिन्, “दोर्जे, घरमा कति बस्नु ? आज मङ्गलटार घुम्न जाऊँ ।” दोर्जेले पनि मन्जुर गरे । उनीहरू खेल्दैखेल्दै घरनजिकै बाटामा पुगे । त्यही बेला एउटा लाम्चो कियो उनीहरूको अगाडि देखा पयो । उसको शरीरमा भुसै भुस उम्रेको थियो । यस्तो देखेर सरिता डरले चिच्याइन्, “आबुई कोरोना !”

खितिति हाँस्दै दोर्जेले भने, “धत्, कोरोनालाई पनि यसरी सजिलै आँखाले देख्न सकिन्छ र ? यो त भुसिलिकरो हो । डराउनु पर्दैन । यसले हामीलाई केही गर्दैन । तर यसका रौं हाम्रो शरीरमा पयो भने निकै चिलाउँछ है ।”

सरिताले छक्क पर्दै जिज्ञासा राखिन्, “ओहो दोर्जे, यसका कति धेरै रौं ! जीउभरि रौं नै रौं छन् । तर खै त खुट्टा त देखिँदैनन् फेरि ? कसरी हिँड्छ होला यो ?”

दोर्जेले भने, “बाहिर नदेखिए पनि यसका खुट्टा धेरै पो हुन्छन् रे बाबै ।”

भुसिल्करो जीउ खुम्चाउँदै र फुकाउँदै टुक्लुक टुक्लुक हिँडिरह्यो । दुवैले खुब अनौठो मानेर उसैलाई हेरिरहे ।

“कहाँ जाँदै होला हगि यो भुसिल्करो ?” दोर्जेले प्रश्न गर्दै भने, “न घर जाने बाटै भुल्यो कि !” हेर्दा हेर्दै भुसिल्कीरो बाटो छाडेर छेउतिर लाग्यो । बाटो छेउको बाक्लो घाँसभिन्न छिन्यो ।

सरिताले अभै भुसिल्करो गएतिर हेरिरहिन । भुसिल्किरालाई घाँसले छेकेपछि उसलाई हेर्न उनले घाँस उचालिन । आम्मै नि त्यहाँ त झलल बलेको पहुँलो धातु पो देखियो ।

“ओहो सरिता यो त सुनको हार हो ।” दोर्जेले भने, “हाम्रो मिसले स्कूलमा भन्नुभएको सुन त बहुमूल्य रत्न हो रे ! त निकै महङ्गो पो पर्छ ।”

सरिताले खुसी हुँदै भनिन्, “ओहो दोर्जे, त्यसो भए त आज हामीलाई ठुलो फाइदा हुने भो । अब हामीले यसलाई लुकाऊँ । सुटुक्क बेचेर धेरै पैसा कमाउनुपर्छ ।”

हार निकै राम्रो थियो । दिउँसोको उज्यालोमा पनि टलक्क टल्किएको थियो । हेर्दै मगमग बास्ना आउला जस्तो पो देखियो । “आहा ! कति सुन्दर हार ! जति हेरे पनि झन् हेरौँ हेरौँ लाग्ने !” उनीहरू दुवै जना हार देखेर भुत्कुकै भए । दुवैले पालैपालो काखमा राखेर खेलाए । हार भेट्टाएपछि उनीहरूले भुसिल्किरालाई विर्सि ।

सुन्दर हार देखेर सरितालाई जस्तै दोर्जेलाई पनि लोभ लाग्यो । उनले मनमनै सोचे, “यसलाई लगेर आमालाई दिन पाए आमा कति खुसी हुनुहोला ।” तर उनले एकपटक आमाको सुनको औँठी हराएको घटना सम्झिए । त्यही कारण आमा र आफूले भोग्नु परेको पीडा सम्झिए । सुनहराएको मान्छेलाई पनि आफूलाई जस्तै पीडा भएको होला भन्ने सोचे । उनले झट्ट भने, “हैन सरिता हामीले यो हार लुकाउनु हुन्न । जसको हो, उसैलाई लगेर दिनुपर्छ ।”

सरिताले अलि भर्किकै भनिन्, “हामीले कसैको चोरेको त हैन नि ! यस्तो पैसा कमाउने राम्रो मौका फेरि फेरि कहाँ आउँछ र ?”

उनको कुरा सुनेर दोर्जेका आँखा रसाए । आफ्नी आमाको औँठी हराउने दिनमा घरमा सबैको खुसी हराएको झल्झली सम्भे । अरूको घरको खुसी लुट्न पटककै मन लागेन । उनले सरितालाई भने, “बुभ्यौ, सरिता आमाको औँठी हराएको दिन बाबाले निकै गाली गर्नुभयो । आमा रातभर रुनुभयो । खाना पनि खानु भएन । म पनि आमासँगै बेस्सरी रोएँ । यो त भन्नु बहुमूल्य सुनको हार हो । मेरी आमा जस्तै यो हार हराउने मान्छे पनि रातभरि रोए होलान् । यो हारमा आज मैले आमाको उसदिनको दयनीय छाया देखेँ । फेरि कसैको सम्पत्ति सित्तैमा लिएर हामीलाई केही हुन्न । सबैभन्दा ठुलो खुसी हो । अर्काको सम्पत्ति लिएर हामी एकछिन खुसी हुन सकौंला । तर सधैंभरि खुसी हुन सक्छौं र ? सधैंभरि खुसी हुन त आफैँले मिहिनेत गरी कमाउनुपर्छ । त्यसैले बिन्ती छ, हामी यसलाई नलुकाऊँ ।”

सरिताले कुरा बुझिन् । कतै भेट्टाएको सम्पत्ति लुकाएर राख्दैमा कति दिनलाई पो पुग्ला र ! यही सोचेर उनले भनिन्, “हुन्छ दोर्जे, अब हामीले यो हार जसको हो, उसैलाई दिनुपर्छ । तर हामीले यो हार कसको हो कसरी पत्ता लगाउने त ? उसलाई कसरी दिने ?”

दोर्जेले खुसी हुँदै भने, “आहा ! मेरी सरिताको कति राम्रो विचार, हामीलाई थाहा नभएर के भो त, प्रहरी अड्डालाई खबर गरौं । उहाँले पत्ता लगाउनु हुन्छ नि । ल जाऊँ प्रहरी कार्यालय ।” दुवै जना मड्गलटार प्रहरी चौकी हिँडे । दोर्जेले हार बोके । हराउँछ कि भन्दै सरिता पछिपछि हिँडिन् । प्रहरी कार्यालयमा हार बुझाएर उनीहरू घर फर्के ।

चार दिनपछि प्रहरी कार्यालयबाट दोर्जेका बाबालाई फोन आयो । प्रहरी निरीक्षकले भन्नुभयो, “सुनको हार हराएको मान्छे प्रहरी कार्यालयमा आउनुभएको छ । सरिता र दोर्जेलाई लिएर तपाइँहरू पनि आइदिनुपर्छो ।”

सरिता र दोर्जे आफ्ना बाबाआमासँग प्रहरी कार्यालय गए । प्रहरी निरीक्षकले सुनको

हार जसको हो, उसैलाई दिनुभयो । आफ्नो हराएको हार पाएर हारधनी निकै खुसी भए । उनले दोर्जे र सरितालाई धेरै पुरस्कार दिए । प्रहरी निरीक्षकले पनि धन्यवाद दिँदै भन्नुभयो, “स्याबास, नानी बाबुहरू, तिमीहरूले एउटा घरको सम्पत्ति र खुसी दुवै जोगाइदियो । तिमीहरूको व्यवहार असल र अनुकरणीय छ ।”

सानै उमेरमा राम्रो काम गरेको भनी सबैले सरिता र दोर्जेको प्रशंसा गरे । खादा, फूलको माला लगाइदिएर सम्मान गरे । स्याबासी, पुरस्कार र सम्मान पाएर दुवै जना खुसी भए ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) भुसिल्किरा हाम्रो शरीरमा पच्यो भने के हुन्छ ?
- (ख) कसको आमाको औँठी हराएको थियो ?
- (ग) अर्काको सम्पत्ति किन सितैँमा लिनु हुँदैन ?
- (घ) सुनको हारलाई देखेबित्तिकै दोर्जे र सरिताको मनमा कस्तो भावना उत्पन्न भयो ?
- (ङ) दोर्जेले सरिताको मनलाई कसरी परिवर्तन गर्‍यो ?

२. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) दोर्जे र सरिता घुम्न कहाँ गएका थिए ?
 - अ) मङ्गलटार आ) कालढुङ्गा इ) नार्के बजार
- (ख) दोर्जे र सरिताले बाटोमा लाम्चो आकारको के देखे ?
 - अ) सर्प आ) भुसिल्किरो इ) छेपारो

(ग) भुसिलिकरो पछि दोर्जे र सरिताले के देखे ?

अ) शङ्खेकिरा आ) औँठी इ) हँसिया ई) सुनको हार

(घ) सुनको हारलाई दोर्जे र सरिताले कहाँ लगेर बुझाए ?

अ) बैँकमा आ) प्रहरी चौकीमा इ) हुलाक कार्यालयमा

(ङ) सुनको हार बुझाएबापत दोर्जे र सरिताले के पाए ?

अ) थप्पड आ) चकलेट इ) पुरस्कार

२. जोडा मिलाउनुहोस् :

(क) हार

क) राम्रो काम गरेबापत दिइने उपहार

(ख) औँठी

ख) प्रहरीले पाएको पद

(ग) भुसिलिकरो

ग) माला जस्तो एक प्रकारको गहना

(घ) निरीक्षक

घ) एक प्रकारको विषालु किरा

(ङ) पुरस्कार

ङ) औँलामा लगाउने गालो आकारको गहना

४. दोर्जे र सरिता कस्ता पात्र हुन्, वर्णन गर्नुहोस् ।

५. “असल चरित्र भएका व्यक्ति सबैबाट जहाँ पनि सम्मानित हुन्छन्” यस भनाइलाई पुष्टि गर्नुहोस् ।

६. तपाइँले आफ्नो जीवनमा गर्नुभएका असल कार्य के के छन्, वर्णन गर्नुहोस् ।

७. एक जना दोर्जे र एक जना सरिता बनेर कथाको जस्तै अभिनय गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

हर्कपुरका केटाकेटीहरू धुलेचौरमा फुटबल खेलिरहेका थिए । सागर पनि त्यही समूहमा थिए । खेल्दाखेल्दै सागरलाई एककासी सास फेर्न अप्ठ्यारो भयो । उनी खेलै छाडी घरमा गएर सुते ।

“आम्मै नि, मेरो बाबूलाई के भो ! लौ न, सागरका बा, अब के गर्ने !”

सागर घाँटी दुख्यो भन्दै रोए । स्याँस्याँ गर्न थाले । उनलाई लगातार सुक्खा खोकी लागिरह्यो । आमाबाबा आत्तिनुभयो ।

आमाबाबाले सागरलाई अस्पताल लैजानुभयो ।

“के हुन्छ बाबूलाई ?” डाक्टरले सोध्नुभयो ।

“छिटोछिटो रुघा लाग्छ । नाक बन्द हुन्छ । सास फेर्न गाह्रो हुन्छ । घाँटी घ्यारघ्यार गर्छ । सुक्खा खोकी पनि लाग्छ ।” रोगका लक्षणबारे बाबाले डाक्टरलाई जानकारी गराउनुभयो ।

स्वास्थ्य जाँच गरेपछि डाक्टरले भन्नुभयो, “धुलाको कारण छाती खराब भएछ। नाक वा मुखबाट धुवाँधुलो छिरेपछि स्वास नली सुनिने रोग लाग्छ। यसलाई अङ्ग्रेजीमा ‘ब्रोङ्काइटिस’ भनिन्छ। यसको कारण मानिसको दम बढ्छ। यसलाई अङ्ग्रेजीमा ‘आस्तामा’ भनिन्छ। कहिलेकाहीं नाक सुनिने गर्छ। यसलाई ‘राइनाइटिस’ भनिन्छ।”

सागरका आमाबाले डाक्टरको कुरा सुनिरहनुभयो।

“धुवाँधुलाले मानिसको फोक्सो र श्वाससम्बन्धी विकासमा अवरोध गर्छ। छात्राला, आँखा र नाकमा एलर्जी हुन्छ। थकाइ लाग्छ। कुरा गर्दा भिँजो मान्छन्। तनाव लिन्छन्। बालबालिकालाई त भन्नु छिटो असर गर्छ।” डाक्टरले भन्नुभयो।

सागरलाई भन्नु अफ्ठ्यारो हुँदै गयो। अक्सिजन दिनुपर्ने भयो। अक्सिजन मास्क मुखमा राखेपछि सागरको आँखाबाट बरर आँसु भरि। आमाबाले पनि आ-आफ्ना आँखाको आँसु पुछ्नुभयो।

डाक्टरले फेरि भन्नुभयो, “धुवाँधुलाका कारण बालबालिकामा शारीरिक विकास हुँदैन। उमेरअनुसार तौल पनि कम हुन्छ। छिटोछिटो बढ्न सक्तैनन्। बुद्धिको विकास छिटो हुँदैन। राम्रोसँग पढ्न सक्तैनन्।” डाक्टरले धुवाँधुलोबाट लाग्ने रोग र त्यसबाट बच्ने उपायबारे पनि बताइदिनुभयो।

“बालबालिकालाई त धुवाँधुलाबाट पो बचाउनुपर्ने रैछ है, डाक्टर सा’व ! जहाँ पायो त्यहीं खेल्न जान दिएर हामीले गल्ती गरेछौं। अब त्यसो गर्न दिन्नौं।” बाबाले भन्नुभयो।

डाक्टरले भन्नुभयो, “ठिक भन्नुभयो। चैतको महिना जताततै धुवाँधुलो छ। त्यस्ता ठाउँमा बालबालिकालाई जानै दिनु हुन्न। जानैपरे मुखमा मास्क र आँखामा चस्मा लगाउनुपर्छ। छात्राको प्रयोग गरे केही हदसम्म बच्न सकिन्छ।”

“म त अब सागरलाई धुलेचौरमा खेल्न पठाउँदिन।” आमाले भन्नुभयो।

“सञ्चो भएर फर्केपछि म पनि धुलो नभएको चौरमा मात्र खेल्छु। बाटामा हिँड्दा मास्क लगाउँछु। धुलो नराम्रो चिज रैछ। दुष्ट धुवाँधुलो ! छि छि !” सागरले भने।

बाबाले सागरको गाला मुसार्दै भन्नुभयो, “स्याबास छोरा ! कति छिटो कुरा बुझ्छ है मेरो छोरोले ! धुवाँधुलो जस्ता प्रदूषणबाट बँचन अबदेखि डाक्टरसा’वले सिकाएभै गर्नुपर्छ है ?”

“हस् बाबा ।” सागरले स्वीकृतिसूचक टाउको हल्लाए ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) धुलो र धुँवाको मात्रा बढ्दै जाँदा के हुन्छ ?
- (ख) रुघा लाग्दा के हुन्छ ?
- (ग) आस्थमा भनेको के हो ?
- (घ) केका कारणले मान्छेलाई एलर्जी हुन्छ ?
- (ङ) केका कारणले बालबालिकामा शारीरिक वृद्धि हुँदैन ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) धुलोधुवाँका कारणले मान्छेको फोक्सो र श्वाससम्बन्धी विकासमा..... गर्छ ।
- (ख) बालबालिकालाई धुलोधुवाँबाट पर्छ ।
- (ग) बाटोमा हिँड्दा लगाउनुपर्छ ।
- (घ) दमलाई अङ्ग्रेजीमा पनि भनिन्छ ।
- (ङ) नाक सुनिन्ने रोगलाई भनिन्छ ।

३. मिलने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

(क) नाक सुन्नने रोगलाई के भनिन्छ ?

अ) आस्थमा आ) ब्रोङ्काइटिस इ) राइनाइटिस

(ख) दम रोगलाई के पनि भन्ने गरिन्छ ?

अ) आस्थमा आ) ब्रोङ्काइटिस इ) राइनाइटिस

(ग) अक्सिजन मास्क मुखमा लगाएपछि सागरको आँखाबाट के भन्थो ?

अ) आँसु आ) रगत इ) चिप्रा

(घ) के कारण सागरको छाती खराब भएछ ?

अ) चकलेटको कारणले आ) धुलाको कारणले

इ) मुलाका कारणले

(ङ) कहाँका केटाकेटीहरू धुलोमा फुटबल खेलिरहेका थिए ?

अ) चैनपुरका आ) हर्कपुरका इ) भोटेसालुका

४. वातावरणमा उत्पन्न हुने धुवाधुलो र दूषित गन्ध कसरी नियन्त्रण गर्न सकिएला, वर्णन गर्नुहोस् ।

५. वातावरण सरसफाइ गर्न तपाईंको वडा र गाउँपालिकाकाले के के अभ्यास गरेका छन्, उल्लेख गर्नुहोस् ।

६. कक्षा ७ का सबै विद्यार्थीहरू मिलेर आफ्नो कक्षाकोठा विद्यालयको करेसा, आँगन सरसफाइ गर्नुहोस् । सरसफाइ गर्दा कस्तो प्रक्रियाबाट गर्नुभयो र फोहोर व्यवस्थापन कसरी गर्नुभयो, सानो प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

७. वातावरण सरसफाइ राख्न आफ्नो वडा एवम् गाउँपालिकालाई पाँचओटा सुझाव लेख्नुहोस् ।

भाइबहिनीहरू, हामीलाई आइपर्ने विपत्हरू हामीले अघिल्ला कक्षामा पनि पढ्दै आएका छौं । आज हामी विपत् जोखिमका अवस्थाहरू के के हुन सक्छन्, छलफल गरौं है त ?

अकस्मात् कुनै घटना घटेर जनधनको ठूलो क्षति भई सामाजिक जीवनमा प्रतिकूल असर पुर्याउँदछ भने त्यस्तो घटनालाई विपत् भनिन्छ । प्राकृतिक कारणले घटना घटी जनधनको ठूलो क्षती पुग्दछ भने त्यस्ता घटनालाई प्रकृतिक विपत् भनिन्छ । भूकम्प, बाढीपहिरो, आँधिबेहरी, हुरी बतास, चट्याड, हिमपहिरो, ज्वालामुखी विष्फोटन आदि प्रकृतिक विपत् हुन । यस्तै गरी मानिसका विविध क्रियाकलापका कारणले उत्पन्न हुने घटनाबाट क्षेति पुगी सामान्य जनजीवनमा असर पुऱ्याउँछ भने त्यसलाई मानवसिर्जित विपत् भनिन्छ । हुलदङ्गा, आमहड्ताल, आतङ्कवादी क्रियाकलाप, विष्फोटन, मरुभूमीकरण, रासायनिक दुर्घटना, सडक तथा हवाई दुर्घटना, महामारी, सामाजिक द्वन्द्व आदि मानवसिर्जित विपत् हुन् ।

यस्ता विपत्हरूबाट ठुलो मात्रामा जनधनको क्षती हुन सक्दछ । पूर्वाधार विनाश भई राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा नकारात्मक असर पुग्न सक्दछ । वतावरणमा समेत नराम्रो असर पुग्न सक्छ । यसैले विपत् व्यवस्थापनमा सबैले समयमा नै ध्यान पुऱ्याउनुपर्दछ ।

फरक भूगोलका कारणले आइपर्ने विपत् पनि फरक किसिमको हुन्छ । तराइतिर आगलागी, शीतलहर र लु, भूकम्प, भोकमारी, महामारी, चट्याङ, बाढी, दुवान, खडेरी, अतिवृष्टि, हावाहुरी, सर्पको टोकाइ, सडक दुर्घटना जस्ता विपत्हरू आइपर्छन् । त्यस्तै हिमाल र पहाडतिर भूकम्प, भोकमारी, महामारी, चट्याङ, बाढी, खडेरी, अतिवृष्टि, हावाहुरी, असिना, हिमपात, हिमपहिरो, हिमताल विष्फोटन जस्ता विपत्हरू आइपर्न सक्दछन् ।

कतिपय आफ्नै कारणबाट विपत् आउने गर्दछन् । बाटामा हिँड्दा आकाशतिर हेरेर हिँड्नु र लड्नु । नसक्ने ठुला रुख चढ्नु, अनावश्यक हतियार चलाउनु र चोट लाग्नु जस्ता विपत् आफैँबाट सिर्जित विपत् हुन् । यी बाहेक आफैँबाट सिर्जित विपत् अरु के के होलान्, विचार गरौं त !

यहाँको धरातलीय स्वरूप र हावापानीको अवस्थाअनुसार हाम्रो रोशी गाउँपालिकाभित्र भूकम्प, भोकमारी, महामारी, चट्याङ, बाढीपहिरो, आगलागी, ढडेलो जस्ता विपत्हरू आइपर्न सक्दछ । २०७२ साल वैशाखमा आएको भूकम्पले यस पालिकाभित्रका धेरै घरहरू, विद्यालय भवनहरू भत्केका थिए । फागुन महिनादेखि जेठ महिनासम्म हावाहुरी असिना, चट्याङ, आगलागी, डँडेलो जस्ता विपत्हरू आउन सक्ने सम्भावना बढी हुन्छ । वर्षा याममा बाढी पहिरो जाने सम्भावना बढी हुन्छ । समयमा नै सचेत भई पूर्वतयारी भएमा जोखिमलाई कम गर्न सकिन्छ ।

सबैजना आ-आफ्नो ठाउँबाट विपत् व्यवस्थापनमा सजग र सचेत भई लाग्नु पर्दछ । सबैजनाको प्रयासबाट मात्र विपत् जोखिमलाई प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी त्यसबाट हुने क्षतिलाई कम गर्न सकिन्छ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) विपत् भनेको के हो ?
- (ख) प्राकृतिक विपत् केलाइ भनिन्छ ?
- (ग) विपत्बाट के बेफाइदा हुन्छ ?
- (घ) विपत् ठाउँअनुसार फरक हुन्छ कि हुँदैन ? कसरी ?
- (ङ) आफैँबाट सिर्जित विपत् भनेको के हो ?

२. जोडा मिलाउनुहोस् :

(क) शीतलहर	क) धेरै पानी पर्नु
(ख) भूकम्प	ख) पानीको कारण जमिन डुब्नु
(ग) डँडेलो	ग) लगातार शीत पर्नु
(घ) डुबान	घ) जमिन हल्लिनु
(ङ) अतिवृष्टि	ङ) वनमा लागेको आगो

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) अतिवृष्टि भनेको के हो ?
 - अ) थोरै पानी पर्नु
 - आ) धेरै पानी पर्नु
 - इ) कहिल्यै पानी नपर्नु

(ख) प्राकृतिक विपत् भनेको के हो ?

अ) मान्छेको कारण घटेको घटना

आ) जनावरको कारण घटेको घटना

इ) प्रकृतिको कारण घटेको घटना

(ग) तलका मध्ये कुनचाहिँ प्रकृतिक विपत् होइन ?

अ) भुकम्प

आ) बाढीपहिरो

इ) आगोलागी

(घ) लु भनेको के हो ?

अ) चिसोका कारणले हुने रोग

आ) गर्मीका कारणले हुने रोग

इ) पानीका कारणले हुने रोग

(ङ) असिना पर्दा के हुन्छ ?

अ) अन्नबाली विग्रिन्छ ।

आ) अन्नबाली सग्रिन्छ ।

इ) बाढीपहिरो आउँछ ।

४. कुनै पाँच किसिमका विपत् सामना गर्ने नमुना अभिनय गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् र तरिका लेख्नुहोस् ।

५. तपाइँको विद्यालयले गरेका विपत् व्यवस्थापनका अभ्यासहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।

६. कुनै एक विपत् व्यवस्थापनमा तपाइँले निभाउनुभएको भूमिका समेटेर एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

७. रोशी गाउँपालिकाभित्र विपत् आइपर्ने क्षेत्रहरू पहिचान गरी सूची निर्माण गर्नुहोस् ।

भाइबहिनी हो, हामीले अधिल्लो पाठमा विपत् जोखिमका अवस्थाहरू पढेका थियौं । अब हामी विपत् जोखिमबाट बच्ने उपायहरू छलफल गर्छौं । हामीले विपत् जोखिमका उपाय छलफल गरिसकेपछि व्यवहारमा पनि प्रयोग गर्नुपर्छ । यसले हामीलाई विपत् जोखिम न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।

सामान्य जनजीवनलाई छिन्नभिन्न हुने गरी अकस्मात् घट्ने प्राकृतिक वा मानव निर्मित घटनालाई विपत् भनिन्छ । विपत् अचानक आउन सक्छ । सबैजना सचेत र सजग भएमा विपत्बाट हुने क्षति कम गर्न सकिन्छ ।

विपत्का कारण उत्पन्न हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरणका लागि गरिने व्यवस्थापनलाई विपत् व्यवस्थापन भनिन्छ । विपत् व्यवस्थापन गरेमा त्यसबाट हुन सक्ने मानवीय, भौतिक, आर्थिक तथा वातावरणिय क्षति कम हुन्छ । विपत् व्यवस्थापनका लागि सबै जना सचेत हुनुपर्दछ ।

विपत् व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रकोपजन्य स्थानको पहिचान गरी सोहीअनुसार पूर्वतयारी गर्नुपर्दछ । वडा तथा पालिका स्तरमा विपत् व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीति निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्नुपर्दछ । वडा तथा पालिका स्तरमा विपत् व्यवस्थापन उद्धार समिति गठन गर्नुपर्दछ ।

हामी पहाडी क्षेत्रमा बस्छौं । भिर पाखाको बाटो हिँड्नुपर्छ । होस पुऱ्याएर नहिँड्दा लड्न सकिन्छ । वनजङ्गलमा घाँस दाउरा गर्न जानुपर्ने हुन्छ । त्यस्ता बेलामा वन्य जन्तुले दुःख दिन सक्छ । सोत्तर, दाउरा काट्दा हतियार चलाउनुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो कुरामा होसियार हुनुपर्छ । कहिलेकाहीं घर छिमेकमा सानो निहुँमा पनि भैँभगडा हुने गर्छ । भैँभगडाले पनि दुर्घटना निम्त्याउँछ । त्यसका लागि सहनशील र समझदार बन्न सक्नुपर्छ । हिजोआज रोशीका प्राय सबै गाउँमा मोटरबाटो पुगेको छ । हामीले यात्रा गर्न गाडी चढ्नुपर्छ । गाडी चढ्दा, भर्दा र बाटो काट्दा होस पुऱ्याउन सकेनौं भने दुर्घटना हुन सक्छ । यी यस्ता आफ्नै कारणबाट हुने विपत् हुन् । आफैँबाट सिर्जित विपत् व्यवस्थापन गर्न आफैँ सजग र सचेत हुनुपर्छ ।

विपत् व्यवस्थापनका उपायहरू

- विपत् व्यवस्थापनसम्बन्धी आवश्यक नीति निर्माण गरी प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्ने ।
- घटना हुन नदिने र पूर्वतयारी गर्ने ।
- प्रभावितको उद्धार गर्ने ।
- पीडितलाई राहत दिने र पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माण गर्ने ।
- स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग परिचालन गर्ने ।
- विपत् व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रकोपजन्य स्थानको पहिचान गर्ने ।
- हावाहुरीका समयमा बिजुलीको खम्बा तथा रुखनजिक नबस्ने ।

- विपत् व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिममार्फत समुदायलाई सशक्तीकरण गर्दै लैजाने ।
- प्राथमिक उपचारका सामानहरू हरवखत तयार राख्ने ।
- विज्ञले जानेको ज्ञान र सीप अरूलाई पनि सिकाउने ।
- आपत्कालीन सम्पर्क नम्बरहरू सुरक्षित राख्ने ।
- सरसफाइका सामानहरू, जस्तै : साबुन, ट्वाइलेट पेपर आदिको व्यवस्था गर्ने ।
- विद्युत् लाइन, पोल ग्यासपाइप समयमै मर्मत गर्ने ।
- भटपट भोलाको व्यवस्था गरी राख्ने ।
- वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण तथा वातावरणमैत्री व्यवहार गर्ने ।

विपत् व्यवस्थापन प्रभापकारी ढङ्गबाट गरी विपत्बाट हुनजाने क्षती कमगर्न सबैजना लागिपर्नुपर्दछ । समाजका सबैको भूमिका उत्तिकै महत्त्वपूर्ण हुने हुँदा विपत् व्यवस्थापनमा सचेत भइ लाग्नुपर्दछ ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) विपत् जोखिमलाई कसरी व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ ?
- (ख) विपत्लाई कम गर्न के गर्नुपर्छ होला ?
- (ग) पहाडी भिरको बाटामा होस पुर्‍याएर नहिँड्दा के हुन्छ ?
- (घ) हतियार चलाउँदा किन होसियार गर्नुपर्छ ?
- (ङ) गाउँघरमा हुने भैँभगडाले कसरी दुर्घटना हुन्छ ?

४. पाठबाट अभ्यास १ बाहेकका पाँचओटा प्रश्नहरू निर्माण गर्नुहोस् र उत्तर लेख्नुहोस् ।
५. विपत् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाको अभ्यास के के छन्, उल्लेख गर्नुहोस् ।
६. तपाईंको गाउँमा कुनै विपत् आइपरेको छ भने के कारणले विपत् आइपरेको हो, कस्तो प्रकारको विपत् हो, एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. विपत् जोखिम न्यूनीकरणका सैद्धान्तिक एवम् व्यावहारिक आधारहरूको सूची तयार गर्नुहोस् ।

भाइबहिनी हो, तपाईंहरूले अनलाइन खबर पढ्नुभएको होला । अहिले प्रायः सबै पत्रिकाले अनलाइनबाटै समाचारहरू प्रकाशन गर्ने गरेका छन् । हामीलाई पत्रिका पढ्न बजार जानु पर्दैन । इन्टरनेटको सुविधा भएमा वा डाटा प्रयोग गरेर कम्प्युटर वा मोबाइलबाट घरमै बसीबसी समाचार पढ्न पाउँछौं । त्यति मात्र होइन, अहिले नेपालमा विभिन्न खालका अनलाइन शिक्षण प्रणाली निःशुल्क र सशुल्क उपलब्ध रहेका छन् । कम्प्युटर र इन्टरनेटका माध्यमबाट पठनपाठन गर्न थुप्रै एप्लिकेसन र सफ्टवेयर विकास भएका छन् । केही एप्लिकेसन र सफ्टवेयरले त्यसमा उपलब्ध सबै सुविधा नदिने गरी तथा सीमित समय र सहभागितामा प्रयोग गर्ने सुविधा पनि दिएका छन् । यस्ता एप्लिकेसन तथा सफ्टवेयरहरू आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न सकिन्छ । हाल नेपालमा लोकप्रिय रहेका एप्लिकेसन तथा सफ्टवेयरहरू निम्न रहेका छन् :

जुम (Zoom)

यो अहिले निःशुल्क उपलब्ध सफ्टवेयर एप्लिकेसन हो । यसबाट अनलाइन भिडियो मिटिङ तथा प्रस्तुतीकरण गर्न सकिन्छ । निःशुल्क प्रयोग गर्दा एक पटकमा ४० मिनेट र १०० जना सहभागी हुन सक्छन् । यसबाट च्याट र रेकर्ड गर्न सकिन्छ । यो मोबाइल तथा कम्प्युटर दुवैबाट चलाउन सकिन्छ । यसका लागि जुम सफ्टवेयर डाउनलोड गरेर इन्स्टल गरेको हुनुपर्दछ ।

माइक्रोसफ्ट टिम (Microsoft team)

व्यापारिक कम्पनिहरूको अनलाइन बैठकका लागि माइक्रोसफ्टले विकास गरेको केही सीमितता हटाई यसको विकास गरिएको हो । यसबाट अनलाइन बैठक, छलफल तथा अनलाइन सेमिनार सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

गुगल मिट (Google meet)

यो गुगलको एप्लिकेसन हो । यसबाट अनलाइन बैठक वा कक्षा र छलफल सञ्चालन गर्न सजिलो छ । यसबाट एक पटकमा २५० जना सम्म सहभागी हुन सकिन्छ । यसबाट च्याट गर्न र छलफल रेकर्ड गर्न सकिन्छ ।

अनलाइन एप्लिकेसनको फाइदा

- शिक्षण सिकाइ र परीक्षा दुवै कार्यमा प्रयोग गर्न सकिने ।
- एकै समयमा धेरैजना सहभागी हुन सकिने ।
- कम्प्युटर र मोबाइल दुवैमा चलाउन सकिने ।
- भिडियो तथा अडियो रेकर्ड गर्न सकिने ।
- घरमै बसेर विभिन्न ठाउँमा रहेर व्यक्तिसँग प्रत्येक्ष छलफल गर्न सकिने ।
- शान्तपूर्ण वातावरणमा छलफल गर्न पाइने ।

अनलाइन एप्लिकेसन बेफाइदा

- गाउँगाउँमा यो सम्भव नहुने ।
- सबैसँग इन्टरनेट हुनुपर्ने तथा डाटाबाट महंगो पर्ने ।
- प्रत्यक्ष सम्पर्कमा रहेर छलफल गरे जस्तो आनन्द नआउने ।
- ध्यान यताउता जान सक्ने ।
- नेट नभएकाले यसको प्रयोग गर्न नपाउने ।
- सबैले समान तरिकाले अनलाइन बस्न नसक्ने ।

अभ्यास

१. तलका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नुहोस् :

- (क) अनलाइन भनेको के हो ?
- (ख) सशुल्क भनेको के हो ?
- (ग) निःशुल्क भनेको के हो ?
- (घ) जुम भनेको के हो ?
- (ङ) माइक्रोसफ्ट टिमबाट के गर्न सकिन्छ ?

२. खाली ठाउँमा मिल्ने शब्द भर्नुहोस् :

- (क) जुम.....उपलब्ध सफ्टवेयर एप्लिकेसन हो ।
- (ख) जुमबाट अनलाइन.....मिटिङ गर्न सकिन्छ ।

- (ग) गुगल मिटबाट एक पटकमा.....जना सहभागी हुन सकिन्छ ।
- (घ) गुगल मिटबाट छलफल.....गर्न सकिन्छ ।
- (ङ) घरमै बसेर जुनसुकै डाउंको मान्छेसँग बैठक बस्नुलाई.....बैठक भनिन्छ ।

३. मिल्ने उत्तर छानेर ठिक चिह्न लगाउनुहोस् :

- (क) हामीलाई पत्रिका पढ्न किन बजार जानु पर्दैन ?
- अ) किनभने घरमै पत्रिका ल्याइदिन्छ ।
- आ) किनभने मोबाइलमै पढ्न पाइन्छ ।
- इ) किनभने पत्रिका पढ्नै मन लाग्दैन ।
- (ख) अनलाइन पत्रिका भनेको के हो ?
- अ) सफा कागजमा छापिने पत्रिका हो ।
- आ) रातो कागजमा छापिने पत्रिका हो ।
- इ) नेटका माध्यमबाट आउने पत्रिका हो ।
- (ग) निःशुल्क जुम मिटिङमा एक पटकमा कति जनासम्मले बैठकमा भाग लिन सक्छ ?
- अ) १०० जना आ) २०० जना इ) ३०० जना
- (घ) निःशुल्क जुम मिटिङमा एक पटकमा कति मिनेटको समय हुन्छ ?
- अ) ३५ मिनेट आ) ४० मिनेट इ) ४५ मिनेट

(ड) गुगल मिट एप्लिकेसनमा एक पटकमा कति जनासम्मले बैठकमा भाग लिन सक्छ ?

अ) १५० जनाले

आ) २५० जनाले

इ) ३५० जनाले

४. मानौं तपाईंको विद्यालय भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भयो, यो समाचार रोशीबाट प्रकाशित अनलाइन पत्रिकाबाट प्रकाशन गर्न एउटा समाचार लेखनुहोस् ।
५. अनलाइन एप्लिकेसकोनका फाइदाहरू सूची बनाउनुहोस् ।
६. अभिभावकको सहायता लिई विहानदेखि बेलुकासम्म कुन कुन अनलाइन पत्रिकाहरूले कुन कुन शीर्षकमा समाचार लेखे, एउटा सानो प्रतिवेदन लेखनुहोस् ।
७. तपाईंले फेसबुक ग्रुप बनाउनुभएको छ ? छैन भने बनाउने व्यक्तिसँग सोध्नुहोस् र फेसबुक ग्रुप प्रयोग गर्दा हुने फाइदा र बेफाइदाका सूची बनाउनुहोस् ।